

RATKAISUJA LIIKUNNAN JA URHEILUN HARRASTAMISEN TALOUDELLISTEN ESTEIDEN VÄHENTÄMISEKSI

Ehdotuksia yhdenvertaisten harrastamisen mahdollisuuksien edistämiseksi

Nuori Suomi 2012

Toimittanut: Riikka Lahti
Kirjoittajat: Jarkko Finni, Pia Humisto,
Jukka Karvinen ja Riikka Lahti
Taitto: Aino Myllyluoma
Kuvat: Nuori Suomi ry

ISBN 978-952-297-005-3

Julkaisija: Nuori Suomi ry 2012

Sisällys

1. Johdanto.....	4
2. Haasteen kuvaus	5
2.1. Liikkumisen ja urheilemisen tärkeys.....	6
2.2. Harrastamisen kustannukset nousussa	6
2.3. Paikallistason toiminnan vahvistaminen	7
3. Seurojen ratkaisuja.....	8
3.1. Lähtökohtana kustannusten kurissa pitäminen ja resurssien hankkiminen ...	8
3.2. Yksittäisten harrastajien tukeminen	10
3.3. Matalan kynnyksen toiminnan järjestäminen	12
3.4. Yhteistyöllä uusia ratkaisumalleja.....	15
4. Koulu luo mahdollisuuksia liikkua.....	16
4.1. Maksuton koulun liikuntakerhotoiminta	17
4.2. Liikettä aamu- ja iltapäivätoiminnassa	18
4.3. Lähtökohtana liikunnallinen toimintakulttuuri	19
5. Kunnat tukevat liikunnan harrastamista.....	20
5.1. Seura-avustukset ja liikuntapaikat	21
5.2. Toimeentulotukea myös harrastamiseen	22
5.3. Kolmas sektori kumppanina.....	22
6. Urheilujärjestöjen linjauksia ja toimia	25
6.1. Yhteisiä linjauksia.....	25
6.2. Lajiliittojen toimia kustannusten kohtuullistamiseksi	26
6.3. Urheilijoiden uran tukeminen	27
6.4. Hanketoiminnasta apuja.....	28
7. Ehdotuksia yhdenvertaisten harrastamisen mahdollisuuksien edistämiseksi	30
7.1. Perheille aiheutuvat kustannukset pidettävä kohtuullisina.....	31
7.2. Seurojen toiminnan suunnittelu ja yhteistyö avainasemassa.....	32
7.3. Kuntien päätökset heijastuvat suoraan kustannuksiin	33
7.4. Urheilujärjestöt voivat yhdessä vaikuttaa kustannuksiin.....	35
7.5. Liikunnan asemaa vahvistettava	36
Lähteet	37
Haastattelut / asiantuntijalähteet	39

1. Johdanto

Lasten urheilun ja liikunnan harrastaminen on viime vuosina muodostunut monelle lapselle liian kalliiksi. Urheiluseuroihin ja muihin liikuntaa ja urheilua järjestäviin tahoihin kohdistuu erilaisia oman toiminnan ulkopuolelta tulevia kustannusvaikutuksia. Paine nostaa harrastusmaksuja on kova. Monissa lajikulttuureissa etenkin kasvukeskuksissa kustannusten nousu rajoittaa harrastamista tai jopa pakottaa lapsia ja nuoria lopettamaan urheilun harrastamisen seurassa. Kustannusten kohoaminen ja perheiden maksukyvyyn heikkeneminen on harrastamisen yhdenvertaisten mahdollisuuksien kannalta hankala yhtälö.

Tässä raportissa tuodaan esille niitä harrastamisen mahdollisuuksia edistäviä ratkaisuja, joita seurat ja muut liikuntaa järjestävät tahot ovat löytäneet itse ja paikallisen yhteistyön kautta. Toimijat ovat kokeneet, että näiden ratkaisujen myötä harrastamisen mahdollisuus on tullut myös heikommassa taloudellisessa tilanteessa olevien perheiden lasten ulottuville. Harrastamisen taloudellisia esteitä ei voi poistaa yksinomaan taloudellista tukea jakamalla. Rahan lisäksi tarvitaan pitkäjänteistä ja suunnitelmallista kehittämistyötä sekä yhteistyötä. Paikallisten ratkaisujen tueksi tarvitaan valtakunnallisia ja koko yhteiskunnan rakennetta ravistelevia ratkaisuja.

Raportti koostuu paikallisen tason ratkaisumallien, valtakunnallisten toimijoiden linjausten ja erilaisien hankkeiden kokemusten esittelystä. Raportin lopussa tuomme esille ehdotuksia yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien edistämiseksi. Aineisto on koottu pääosin seuratoiminnan kehittämistuen hakemuksista ja pilottihankkeen seuroilta saaduista kokemuksista sekä sinettiseuroilta ja lajiliitoilta saatujen tietojen perusteella. Lisäksi esimerkkejä ratkaisuista on löydetty haastattelemalla verkostoissa toimivia ihmisiä ja heiltä saatujen vinkkien perusteella myös netistä.

Osa paikallisista ratkaisuista on toiminnallisia ja osa joko suoran tai välillisen taloudellisen tuen tarjoamiseen liittyviä. Suurin osa esille tuotavista toiminnallisista ratkaisuista koskee avoimesti ihan kaikkia lapsia ja nuoria. Yksinomaan vähävaraisten tai heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevien harrastamiseen liittyvät ratkaisut eivät luo kestäväää pohjaa laajempaan haasteeseen vastaimiseksi. Isona haasteena on harrastamisen yhdenvertaisten mahdollisuuksien luominen kohtuullisin kustannuksin mahdollisimman monelle.

Tosiasia on, että ratkaisuja ei ole kaikkiin haasteisiin eikä sama ratkaisu sovi kaikille. Annamme raportissa ajatuksia, kysymme kysymyksiä ja kerromme esimerkkejä seurojen ja muiden tahojen jo kokeilluista toimista. Lukijan tehtäväksi jää kysymysten esittäminen ja ratkaisujen soveltaminen omaan tarpeeseensa sopivaksi.

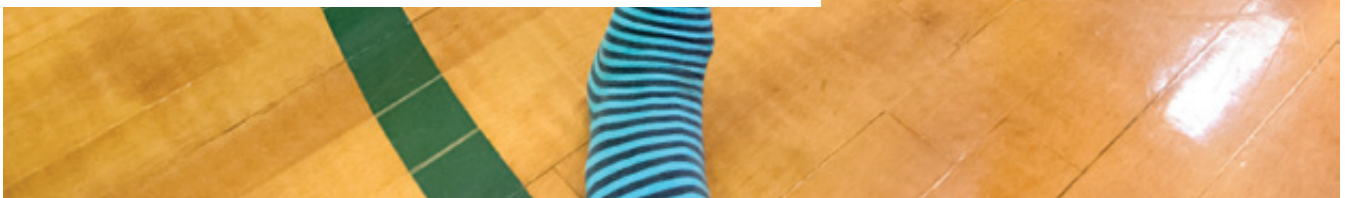
Kiitos kaikille niille toimijoille, jotka ovat ratkaisujaan tässä raportissa jakaneet! Kiitos kaikille kirjoittajille ja raportin valmisteluun osallistuneille. Erityiskiitos Opetus- ja kulttuuriministeriölle hankkeen rahoittamisesta.

Onko kaikilla lapsilla ja nuorilla varaa urheilla ja harrastaa liikuntaa?
Kuinka paljon kustannukset vaikuttavat siihen, että lapsi tai nuori lopettaa urheiluharrastuksen?
Ovatko kustannukset esteenä liikkumisen tai urheiluharrastuksen aloittamiselle?
Miten vähävaraisten perheiden lasten harrastamista voidaan tukea?

2. Haasteen kuvaus

Perheen sosioekonominen asema määrittää tällä hetkellä liikaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua liikunta- ja urheiluharrastuksiin. Kaikilla lapsilla ja nuorilla ei ole varaa harrastaa. Urheiluharrastuksen aloittaminen on vielä suhteellisen edullista, mutta harjoituskertojen lisääntyessä kustannukset nousevat nopeasti. Kustannusten kohoaminen yhdistettynä yhä useamman perheen maksukyvyn heikkenemiseen on suuri haaste.

2.1. Liikkumisen ja urheilemisen tärkeys

Liikkuminen ja urheilun harrastaminen edistävät ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Liikunnalliseen elämäntapaan kasvetaan.

Harrastuksista on tullut keskeinen osa lasten elämää ja kasvua. Harrastusten puutteella voi olla suuri merkitys lapsen sosiaalisen kasvun ja erilaisten taitojen oppimisen kannalta. Harrastukset kehittävät lasten osallistumismahdollisuuksia, ja parhaimmillaan ne luovat kantavan pohjan laajemmallekin yhteiskunnalliselle osallisuudelle. (Häikiö 2009, 24)

Kansallisen liikuntatutkimuksen (2009–2010) mukaan liikunnan harrastaminen on kasvanut. Tutkimuksen mukaan 92 % lapsista ja nuorista kertoo harrastavansa urheilua tai liikuntaa. Eniten kasvua on 3–6-vuotiaiden harrastajamäärissä. Urheiluharrastuksen suosiosta kertoo myös se, että 258 000 seurojen ulkopuolella olevaa lasta ja nuorta haluaisi osallistua urheiluseurojen toimintaan. (SLU 2010)

Samaan aikaan, kun harrastaminen on yleistynyt, lasten ja nuorten on arvioitu kuitenkin olevan huonokuntoisempia kuin ennen. Ristiriita selittyy sillä, että arjen fyysinen aktiivisuus on vähentynyt, jota yksittäisten urheilulajien harrastamisen yleistyminen ei pysty paikkaamaan. Alle liikuntasuosittelun liikkuvia on puolet alakouluikäisistä ja 2/3 nuorista. Syitä liikunnasta syrjäytymiseen ovat mm. perheiden heikko taloudellinen tilanne ja harrastamisen kustannukset (Nuori Suomi 2010, 5).

Urheilujärjestöjen eettisissä Reilun Pelin linjauksissa todetaan, että kaikilla ihmisillä on oikeus harrastaa liikuntaa katsomatta ikää, sukupuolta, taloudellista asemaa, terveydentilaa tai muita yksilöllisiä tekijöitä. Liikunta tarjoaa onnistumisen elämyksiä, hyviä sosiaalisia kontakteja ja mahdollisuuksia toteuttaa itseään riippumatta liikunnallisesta lahjakkuudesta, varallisuudesta, sosiaalisesta asemasta, iästä, sukupuolesta tai asuinpaikasta. (SLU 2/2011, 31)

2.2. Harrastamisen kustannukset nousussa

”Lasten ja nuorten harrastuskustannusten kasvu ei ole vain kaikkein köyhimpien väestöryhmien ongelma, sillä yhä useammat jättävät liikuntaharrastuksen nousseiden kustannusten vuoksi. Hyvinvointivaltiossa kaikkien halukkaiden tulee päästä mukaan seuratoimintaan”, kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki. (Seuratoiminnan kehittämistuen tiedote 21.5.2012)

Lasten urheiluharrastusten kustannukset ovat olleet nousussa viimeisten vuosien aikana. Kustannusten uskotaan muodostuneen esteeksi monen etenkin kilpaurheiluun panostavan lapsen ja nuoren urheilun harrastamisen aloittamiselle tai jatkamiselle. Kasvukeskuksissa valtalajeissa yli 11-vuotiaan harrastuksen seuramaksujen yleinen taso on 20 - 400 euroa kuukaudessa. (Nuori Suomi/SLU 2012, 7)

Ruotsissa vuonna 2009 tehdyn selvityksen mukaan lapsille ja nuorille aiheutuvista harrastamisen kokonaiskustannuksista 38 % muodostui erilaisista maksuista, 22 % varusteista ja 39 % matkoista (lisäksi 1 % muodostui muista kuluista). Mitä vanhemmaksi harrastajat tulevat, sitä suuremmiksi kustannukset muodostuivat. Lasten vanhemmista 29 % piti harrastamisen kustannuksia korkeina, 45 % sopivina ja 26 % matalina. Kalliiden lajien kustannukset koettiin yleisemmin korkeiksi. Halvempien lajien kustannuksista suurempi osa oli sitä mieltä että kustannukset ovat sopivia tai jopa liian matalia. Suurin osa (73 %) vanhemmista koki kuitenkin saavansa vastinetta lasten harrastukseen laittamilleen rahoille. (Riksidrottsförbundet 2009, 73)

Kustannusten vaihtelu alueittain, paikkakunnittain, lajeittain, toimintamuodoittain, harrastajan iän ja mm. sen mukaan miten tavoitteellisesti urheillaan on suuri. Esimerkiksi lasten urheilua kehitettäessä kokonaisliikuntamäärät on nostettu tärkeäksi laatutekijäksi. Organisoitujen harjoitusten ja kilpailujen lisääminen kasvattaa

yleensä myös kustannuksia. Kustannusvaikutuksia onkin tärkeä tarkastella osana kehittämistyötä ja pohtia myös keinoja kustannusten kohtuullistamiseksi.

Tänä päivänä lähes kaikissa lajeissa harrastaminen saattaa olla osalle lapsista ja nuorista taloudellisten syiden takia mahdotonta. Joidenkin lajien harrastaminen on suurimmalle osalle lapsista ja nuorista saavuttamattomissa mm. välineiden kalleuden tai lajin vaatiman matkustamisen vuoksi. Haaste ei ole yksin järjestöjen ratkaistavissa.

Huomioidaanko suunnitelmien kustannusvaikutukset toimintaa kehitettäessä?
Minkälaisia toimenpiteitä voidaan tehdä kustannusten kohtuullistamiseksi?
Tietävätkö perheet mitä harrastaminen maksaa, kun tavoitteellisuus kasvaa?
Tuleeko kaikkien lajien harrastamisen olla kaikille lapsille ja nuorille mahdollista?

2.3. Paikallistason toiminnan vahvistaminen

Harrastamisen kustannukset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa ovat nousseet puheenaiheeksi yhteiskunnallisessa keskustelussa. Nykyisen hallitusohjelman ja liikuntalain linjausten mukaisesti toteutettava liikuntapolitiikka antaa hyvät lähtökohdat yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien kehittämiseksi. Paikallistason ratkaisujen tueksi ja kehittämiseksi tarvitaan yhteiskunnan tukea.

Kuntien toimintaa ohjaavalla liikuntalailla ja valtion kunnille osoittamalla tuella on suuri merkitys paikallistason haasteiden ratkaisemisessa. Kuntien tarjoamat maksuttomat tai subventoitamat liikuntapaikat sekä seuroille myönnettävät toiminta-avustukset ovat edullisen toiminnan järjestämisen lähtökohta. Viime kädessä suunnitelmat ja valinnat siitä minkälaista toimintaa tarjotaan, kenelle ja millä hinnalla tehdään kuitenkin seurassa.

”Urheiluseurojen perinne on ollut, että lähes kaikki kehittäminen pyritään tekemään seuran sisällä ja seuran omilla voimilla. Harrastajien ja perheiden laatuvaatimukset toiminnalle nousevat, erilaisia asiantuntijoita ja tukipalveluja on saatavilla entistä enemmän ja mahdollisuuksia yhteistyöhön eri tahojen kanssa on paljon tarjolla.” (Pasi Mäenpää, Nuori Suomi)

Yksin tekemisestä siirtyminen yhdessä tekemiseen on seurojen haasteista keskeinen. Yhteistyön avulla mahdollisuudet kustannustehokkaampaan seuratoimintaan kasvavat, ja toimintaa voidaan tarjota lapsille ja nuorille edullisemmin. Paikallisten verkostojen kautta harrastajien tavoittamiseen ja heidän kuulemiseensa löytyy lisää mahdollisuuksia.

Koulun, kunnan ja seuran väliseen yhteistyöhön liittyvät mahdollisuudet ovat keskeisessä asemassa taloudellisesti yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien edistämisessä.

Miten paikkakunnan erityispiirteet, olosuhteet, toimijat ja olemassa oleva toiminta voidaan hyödyntää?
Voisiko samalle kohderyhmälle suunnattua toimintaa järjestää yhteistyössä eri toimijoiden kesken?
Voisiko tilojen käyttöä suunnitella yhdessä?

Tärkeitä paikallistason yhteistyötä vahvistavia tavoitteita ovat yhteistyöverkostojen luominen, toimintatapojen kehittäminen ja seuratoimijoiden vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen paikallistasolla (SLU 2012).

3. Seurojen ratkaisuja

Seurojen erilaiset valinnat luovat pohjaa sille, miten toiminnassa voidaan huomioida erilaiset yksilöt ja heidän mahdollisuutensa olla mukana seuratoiminnassa. Esimerkiksi lajin erikoisuu-
ra, junioriurheiluseura ja yleisseura edistävät
hyvinkin erilaisilla ratkaisulla yhdenvertaisia
harrastamisen mahdollisuuksia. Yhdelle seu-
ralle voi olla apua esim. varainhankinnan tehos-
tamisesta ja talouden suunnittelusta, toisella
seuralla voi olla tarve ja henkilöresursseja
toteuttaa onnistuneesti useitakin toimenpideko-
konaisuuksia.

3.1. Lähtökohtana kustannusten kurissa pitäminen ja resurssien hankkiminen

Tehdäänkö suunnitelmat riittävän ajoissa,
että perheet ehtivät varautua kustannuksiin?

Talouden suunnitteluun ja kustannusten kurissa pitämiseen liittyvät toimet ovat osa seurojen perustoimintaa. Toimenpiteiden ei välttämättä tarvitse olla suuria – pienilläkin teoilla on merkitystä harrastajille aiheutuviin kustannuksiin. Parhaimmillaan toimenpiteet ovat osa seuran vuosittaista toimintasuunnitelmaa.

Seurojen kuvaamia keinoja kustannusten alentamiseksi:

- Tilat pyritään hankkimaan kouluilta, joten toimintaa voidaan järjestää edullisesti. (tennis)
- Harjoitukset ovat välittömästi koulupäivän jälkeen, joten vanhemmille ei tule kuljetuskustannuksia. (tanssi)
- Leireillä tehdään ruuat itse, jolloin kustannukset pysyvät alhaisina. (suunnistus)
- Vanhemmat sitoutuvat turnausjärjestelyihin, jolloin säästetään satoja euroja. (jääkiekko)
- Aurasviittatalkoot tuovat rahaa seuran kassaan. Yhteisestä urakasta hyötyvät kaikki. (ampumaurheiluseura)
- Kustannuksista ja kuukausimaksuista sovitaan vanhempain palaverissa. Joukkueen kustannukset käydään yhdessä läpi. Vanhemmat tekevät yhteisen päätöksen maksuista. (jääkiekko)

Lähde: Seuratoiminnan kehittämistuen hakemukset 2012

HPK-Juniorijääkiekon vuosikokous

päättyi puolittaa vuonna 2003 syntyneiden ja nuorempien ikäluokkien pelaajamaksun. Seuralle tuleva pelaajamaksu, joka sisältää pelipaidat, kiekkohousut, valmennuksen, tuomarit, sarjamaksut, kausikortin ja toimiston palvelut, oli aikaisemmin 360 euroa. Pelaajamaksun lisäksi pelaajat maksavat myös joukkuekohtaista kausimaksua. Pelaajamaksun alentamiseen päädyttiin siksi, että haluttiin alentaa pienten lasten kynnystä tulla mukaan. Jääkiekossa mukaan tuleminen kynnys on erityisen suuri, koska lajin kalleutta pidetään yleisesti esillä. Kun vanhemmat huomaavat mitä kaikkea rahalla lapselle saakaan, kynnys jatkaa on paljon matalampi. Syksyllä etenkin 2004–05 syntyneiden pelaajien määrä on ylittänyt odotukset. Puolikkaan pelaaja-

maksun maksajia on enemmän kuin olisi ollut kokonaisen maksajia.

Seuran budjetin osalta pelaajamaksun alentaminen tarkoittaa tällä kaudella 17 280 euroa vähemmän tuloja. Seura otti haasteen vastaan mainosmyyntibudjettiinsa sekä keväällä järjestettävästä isosta turnauksesta odotetaan tuottoja. Päätöstä helpotti myös aikaisempina vuosina rasisitteena olleen lainan lyhennyksen päättyminen. (Sari Rautio, HPK-Juniorijääkiekko)

Varainhankinta ja ulkopuolisten resurssien hankkiminen on seuratoiminnan arkea. Tänä päivänä resursseja ja yhteistyökumppaneita haetaan myös kohdennetusti tukemaan vähävaraisten lasten harrastamista.

Porin Ässien Juniorituki ry on itsenäinen yhdistys ja sen tehtävänä on tukea porilaista juniorijääkiekkoilua. Jaettava avustussumma on vuosittain 5 000–50 000 euroa. Noin 150 jäsenen yhdistys on kerännyt varoja hyväntekeväisyysotteluiden lisäksi mm. kioskimyynnillä ja talkoilla.

Porin Ässien junioripuoli eli Ässät ry tekee Juniorituella anomuksia ja yhdistys päättää itsenäisesti tukien myöntämisestä. Tukea on annettu mm. jäävuoromaksuihin ja varustehankintoihin. Esimerkiksi Arto Javanaisen muisto-ottelu oli yhdistyksen talkoovoimin järjestämä tapahtuma. Sen tuotosta huomattava osa käytetään korttelikiekon ja tyttökiekon maalivahtivarusteisiin. Yksittäisiä pelaajia tuetaan harvemmin, sillä tukea eniten tarvitsevien selvittäminen on vaikeaa. Juniorituki ei toimi menestyksen perässä vaan sen, että mahdollisimman moni voisi harrastaa. (Yle Satakunta, 2012)

Helsinkiläisessä koripalloseura

Sykissä ohjataan joukkueiden hankkimista sponsorituloista 30 % vähävaraisten harrastusmaksujen maksamiseen tarkoitettuihin toimintamaksuavustuksiin. Seura on saanut tarkoitukseen myös lahjoituksia. (Sykki, pilotihanke)

Talkootyö on perinteinen suomalainen tapa, johon liittyy vahvasti myös tekijöiden yhteisöllisyyden tunteen vahvistuminen. Seuran omien talkoiden avulla voidaan säästää rahaa, kun tehtävät hoidetaan oman jäsenistön toimesta vapaaehtoistyönä. Tänä päivänä talkootyön käsite yhdistetään vahvasti myös yhteisten taloudellisten resurssien hankkimiseen. Talkoourakasta seuran saama korvaus on monen seuran ratkaisu perheiden maksuosuuden pienentämiseen. Yrityksen tai yhdistyksen tarjoamaa talkootyötä tekemällä voidaan hankkia rahaa seuran toimintaan. Talkootyö onkin monelle urheiluseuralle yksi tärkeimmistä varainhankinnan keinoista.

Taitoluisteluseura Helsingfors Skridskoklubb

kehittää varainhankintaan uutta toimintamallia, jolla seuran Juniorirahastoa voidaan kartuttaa. Seura etsii yhteistyökumppaneita, jotka tarjoavat rahan lisäksi tai sen sijaan talkootyömahdollisuuksia. Ennalta sovittava osuus talkootyöstä osoitetaan Juniorirahastolle. (HSK, pilottihanke)

TIESITHÄN?

Vastikkeellisen talkootyön hyöty on jaettava laajemmalle joukolle kuin talkootyön suorittajalle. Talkootyöstä saadun hyödyn on jakauduttava muulla perusteella kuin talkoosäilytyksen mukaan. Hyödyn on ohjaututtava yhdistyksen sääntöjen tarkoituksellisen mukaiseen toimintaan. Seuran hallituksen päätöksellä ja sen valvonnan alaisena rahaa voidaan kerätä ja hyöty voidaan kohdistaa johonkin tiettyyn toimintaan. Verohallitus on antanut viimeisimmän talkootyövero-ohjeen 12.10.2005.

Lähde: Päätä oikein -opas (SLU 2011)

3.2. Yksittäisten harrastajien tukeminen

Perheille aiheutuvat harrastamisen kustannukset muodostuvat erilaisista seuralle maksettavista maksuista, harrastamiseen tarvittavista välineistä sekä harjoitus- ja kilpailumatkoista.

Maksujen alentamiseksi tai niistä vapauttamiseksi seuroilla on erilaisia vakiintuneita ja sääntöihin kirjattuja käytäntöjä.

Seurojen kuvaamia keinoja harrastajien tukemisesta:

- Seurassa on käytäntö, jossa johtokunta myöntää viisi vapaapaikkaa / vuosi, jolloin perheen ei tarvitse maksaa kausimaksua, ainoastaan seuran jäsenmaksu 25€.
- Vapaapaikkaa anotaan vapaamuotoisella hakemuksella taloudellisiin tai sosiaalisiin perusteisiin. Viime vuosina hakijoiden määrä on kasvanut ja osalle vapaapaikka on voitu myöntää vain puoleksi vuodeksi (uimaseura)
- Seura tarjoaa aloittaville pelaajille madalletun jäsenmaksun. (jalkapallo)
- Sisäralennus 25 % valmennusmaksusta. (taitoluistelu)
- Jos nuoren molemmat vanhemmat ovat työttömiä, kerho on ilmainen. Toisen vanhemman ollessa työtön alennus on 50 %.
- Vastaavaa sovelletaan myös yksinhuoltajaperheisiin. (yleisseura)
- Perheillä on mahdollisuus yksilölliseen maksusuunnitelmaan. (yleisseura)
- Kaikessa toiminnassa on kuukauden kokeilu-aika, joka on ilmainen. Lisäksi tarjotaan mahdollisuutta osamaksusopimuksiin sekä sisäralennuksia. (koripalloseura)
- Pohjoiseen suuntautuvat leirimatkat tehdään kimppakyydeillä ja -majoituksin, ja se helpottaa yksittäisten harrastajien maksuja. (alppihiihtoseura)

Lähde: Seuratoiminnan kehittämistuen hakemukset 2012

Espoon Oilers perusti 2000-luvun alkupuolella juniorirahaston, jonka tarkoituksena on tukea taloudellisesti heikommassa asemassa olevien perheiden pelaajia. Rahaston kautta seura auttaa yksittäisten pelaajien mahdollisuuksia jatkaa lajin harrastamista myöntämällä tukea kausimaksuun. Tukea myönnetään joukkueenjohtajan tekemän hakemuksen perusteella. Tuki on korkeintaan 50 % kausimaksusta. (Espoon Oilers, pilottihanke)

Välineet ja varusteet muodostavat monessa lajissa suuren osan harrastamisen kustannuksista. Seuroissa on käytäntöjä välineiden ja varusteiden kierrättämisestä tai lainaamisesta harrastajille.

Tampereen Pyörä-Pojat lainaa maantiekilpapyöriä ja ratapyöriä aloitteleville harrastajille 2–4 -viikkoa veloituksetta. Osa pyöristä on saatu lahjoituksena paikallisilta pyöräkauppailta ja osa on ostettu seuralle. Seuran maantiepyörät ovat olleet kovassa käytössä ja lainaajat ovat saaneet vinkkejä uuden tai käytetyn pyörän ostamiseen. Pyörälainaus on toimiva tapa saada uusia harrastajia, sillä uusi kilpapyörä aloittelijalle maksaa n. 750 euroa ja käytetty n. 450 euroa. Seuran maastopyöräkoulussa lainataan kävijöille koeajettavaksi leasing-pyöriä 2–4 viikkoa veloituksetta. Näin oppilaat voivat tutustua kisapyöriin ja saavat oikeanlaiset pyörät alleen yhteistyökumppanien tuella. (Ari Sarismala, Tampereen Pyörä-Pojat)

Oulunkylän Kiekko-Kerho tarjoaa jäsenilleen netissä varustepörssin, jota kautta välineiden myyminen ja ostaminen on helppoa. Varusteet muodostavat merkittävän osan kasvavan lapsen jääkiekon harrastamisen kustannuksista. Varusteita hankittaessa perheet turvautuvatkin pörssin tarjontaan tai kyselemällä suoraan hallilla muilta OKK:n jäseniltä. Kun varusteet jäävät pieniksi tai harrastus loppuu, niin varusteista saa pörssin kautta rahaa takaisin. OKK kierrättää myös seuran pelipaitoja ja pienten pelaajien maalivahtivarusteita, mikä säästää selvää rahaa seuran, joukkueiden ja pelaajien kustannuksissa. Lapsi-vanhempiluistelu- ja kiekkokouluissa lapsille ja aikuisille lainataan ilmaiseksi kypäriä ja mailoja. (Tiina Paasikunnas, OKK)

Työmahdollisuuksien saaminen oman harrastuksen kautta on yksi seurojen nuorten harrastajien tukemiseksi tarjoama ratkaisu. Nuorille, ja etenkin niille, jotka tarvitsevat rahaa, on tarjottu työmahdollisuuksia.

Vantaan Jalkapalloseura kouluttaa nuoristaan pelinohjaajia ja tuomareita. Pelinohjaaja- ja tuomaritoiminnalla nuorella on mahdollisuus tienata omaa rahaa, jonka hän voi käyttää harrastusmaksuihinsa. Toiminnalla halutaan myös opettaa nuorista vastuullisia työntekijöitä ja sitouttaa heidät seuratoimintaan. (VJS, pilottihanke)

Porin Pyrinnön Uimaseura ja Porin Uimaseura ovat mukana osakeyhtiö Poppeus Oy:n toiminnassa. Poppeus ylläpitää maauimalan kahviota kesällä ja talvella. Lisäksi Porin kaupunki ostaa osakeyhtiöltä lipunmyyntipalvelun. Kesällä seurojen nuorille uimareille tarjotaan kesätyömahdollisuuksia kahviossa ja jäätelökioskissa. Kesätyökoke-musta saa noin 30–40 seuran uimaria, mutta myös seuran muut nuoret, jotka ovat aktiivisesti mukana seuratoiminnassa saattavat päästä töihin. Porin kaupungin kesätyötuella yli 15-vuotiaita nuoria työllistetään 4–6 viikoksi. Lisäksi nuoria palkataan tarvittaessa työhön kiireisinä päivinä. Kahden viikon työ-elämää tutustumisjaksoille palkataan kyseisenä vuonna 14 vuotta täyttäviä nuoria. Talvella kahvio toimii avantouimareille kolmesti viikossa, johon palkataan yksi seuran nuori osa-aikatyöhön koko talveksi. (Risto Vehmas, Porin Pyrintö)

Yksilöllisellä auttamisella tarkoitetaan lasten ja nuorten harrastamisen esteiden selvittämistä ja tekoja niiden poistamiseksi. Kaikki lapset eivät saa kotoa rahaa eivätkä aina hyväksyntää tai kannustusta harrastukselleen. Seuroissa on havaittu, että kaikki tukea tarvitsevat ja siihen oikeutetut perheet eivät ole hakeneet kunnalta tukea harrastamisen kustannuksiin. Kunnan tukien lisäksi myös erilaiset yhteisvastuulliset järjestöt tai säätiöt jakavat tukea omien tarkoitustensa ja tavoitteidensa mukaan.

Yksilöllisen auttamisen taustalta löytyy aina ihminen ja usein myös yhteistyötä kunnan tai muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Seuras- sa toimiva aikuinen on monesti se henkilö, joka kannustaa ja auttaa yksilöllistä apua tarvitsevan

lapsen tai nuoren perheineen taloudellisen tuen lähteille.

Miten apua tarvitsevat tunnistetaan?
Voiko seura auttaa tuen hakemisessa?
Miten auttaminen voidaan tehdä
hienotunteisesti?

Salon Vilppaan junioripäällikköön otti yhteyttä maksuvaikeuksissa oleva perhe. Junioripäällikkö keskusteli useampaan otteen perheen kanssa ja etsi yhdessä ratkaisua siihen, miten kausimaksu voidaan maksaa. Perheelle tarjottiin mm. joustavia maksuaikatauluja. Kävi ilmi, että perheen maksuongelmat olivat laajemmat ja liittyivät muihinkin kuin vain harrastusmaksuihin. Perhe ei ollut hakenut toimeentulotukea, koska se tuntui heistä nöyryttävältä. Keskustelujen seurauksena perhe otti yhteyttä sosiaalivirastoon ja sai tukea sekä lasten harrastuskustannuksiin että muihinkin laskuihin. (Mikko Viitanen, Salon Vilpas)

Helsinkiläinen jalkapalloseura FC POHU kouluttaa "Futiskummeja", jotka auttavat vähävaraisten ja syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria harrastuksen alkuun. Seura kouluttaa kummit tunnistamaan pelaajien ja heidän perheiden erityistarpeita (mm. taloudelliset ongelmat, perheen sisäiset ongelmat jotka vaikeuttavat lapsen ja nuoren osallistumista seuran toimintaan). Seura on luomassa toiminnan tueksi verkostoa, jossa on mukana alueen viranomaisia sekä muita järjestöjä. (FC POHU, pilottihanke)

Kuopion Reippaan Voimistelijoiden tavoitteena on Tyttöjen talossa asiakkaina olevien syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tyttöjen innostaminen liikkumaan sekä heidän kehityksensä kokonaisvaltainen tukeminen. Seuralla on yhteinen osa-aikainen työntekijä Tyttöjen Talon kanssa. Työntekijä innostaa tyttöjä liikunnan pariin ja myös mukaan seuratoimintaan. (Kuopion Reippaan Voimistelijat, pilottihanke)

Icehearts ja Etelä-Pohjanmaan Icehearts

toteuttaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä liikunnan keinoin. Joukkueeseen kerätään moniongelmaisia poikia, joiden kanssa tehdään töitä kokonaisvaltaisesti. Tavoitteena tarjota pitkäkestoinen harrastus lapsille, joilla ei muutoin olisi mahdollisuutta harrastaa. Etelä-Pohjanmaan Iceheartsin uudessa joukkueessa mukaan valittujen poikien koulunkäyntiä tuetaan, heille järjestetään toimintaa neljänä päivänä viikossa koulun jälkeen ja joukkueen harjoitukset pidetään iltaisin kolme kertaa viikossa. Lisäksi poikien tarpeen mukaan heidän perheilleen järjestetään tukea ja pojille henkilökohtaista ajanvietettä. Perheille maksuton toiminta on myös pitkäkestoista, sillä poikien kanssa sitoudutaan toimimaan 10 vuotta eli kunnes he täyttävät 18 vuotta. (Icehearts, pilottihanke)

3.3. Matalan kynnyksen toiminnan järjestäminen

Matalan kynnyksen toiminta antaa mahdollisuuden ohjattuun liikuntaan osallistumiselle riippumatta lapsen tai nuoren taustasta ja kyvyistä. Toiminta palvelee kaikkia mukana olevia, mutta erityisesti vähän liikkuvia lapsia ja nuoria ja niitä jotka ovat jääneet aiemmin liikuntaharrastusten ulkopuolelle. Painotus on ei-kilpailullisessa toiminnassa ja toiminta on usein monipuolista liikuntaa, joka sisältää mm. pelejä, leikkejä, perustaitojen harjoittelua ja lajikokeiluja. (Nuori Suomi/Valo 2013)

Matalan kynnyksen toiminnan tunnuspiirteistä (kts. alla) vähintään yhden tulee täytyä, jotta toiminta voidaan luokitella matalan kynnyksen toiminnaksi. Mitä useampi kriteeristä täyttyy, sitä helpommin toiminta on kaikkien lasten saavutettavissa.

Urheiluseurat kertovat järjestävänsä matalan kynnyksen toimintaa, koska ne haluavat tarjota lähiympäristön lapsille ja nuorille edullisen tai maksuttoman tavan harrastaa ja olla mukana seuran toiminnassa. Monessa seurassa toimin-

MATALAN KYNNYKSEN TOIMINNAN TUNNUSPIIRTEET:

- Toiminta on edullista ja maksutonta
- Liikuntatoiminta järjestetään lähellä arkiympäristöä
- Liikunta on monipuolista, hauskaa ja vapaamuotoista
- Liikunnan avulla lisätään liikunnan perustietoja ja taitoja
- Liikuntatoimintaa järjestetään yhdessä ja erikseen

(Majjala, H-M & Fagerlund, E. 2012, 71-72)

nan on koettu vahvistaneen seuran mainetta avoimena ja moniarvoisempana toimijana paikkakunnalla. Matalan kynnyksen toimintaa seuroissa ovat mm. lajin erilaiset lajikoulut, kerhot ja kurssit. Toimintaa tarjotaan nykyään myös muille kuin pienille lapsille ja lajin aloittelijoille.

Vaikka matalan kynnyksen toiminnan lähtökohtana on se, että se on kaikille avointa, sitä voidaan myös kohdentaa. Seurat ovat löytäneet kohderyhmän tavoittamiseksi ratkaisuja yhteistyöstä koulujen, kunnan tai muiden järjestöjen kanssa.

Siilijärven Pesis järjestää lapsille ilmaisen pesiskoulun, jossa lapsille tarjotaan mahdollisuus tutustua lajiin ilman maksuja. Pesiskoululaiset saavat käyttää seuran välineitä. Matalan kynnyksen toiminta mahdollistetaan käyttämällä kunnan tarjoamia ilmaisia liikuntatiloja ja seuran omia ohjaajia. (Kirsi Karjanlahti, Siilijärven Pesis)

Koripalloseura Sykki järjestää monipuolista liikuntakerhoa Kannelmäen peruskoulun tiloissa. Seura saa koululta iltaapäivävuoron veloituksetta kerhon käyttöön. Seuralle ilmaisen vuoron vuoksi kerhon osallistumismaksu on voitu pitää alhaisena. Kerho on avoin kaikille 1.-6. -luokkalaisille koulun oppilaille. Seura haluaa olla mukana tarjoamassa matalan

kynnyksen toimintaa alueen lapsille. Toiminnan uskotaan myös lisäävän seuran tunnettuutta alueella. (Sykki, pilottihanke)

Vantaan Jalkapalloseura on suunnitellut järjestävänsä aloittelijoille tarkoitetun jalkapallokoulun lisäksi myös lisäharjoittelumahdollisuutena edullisen bonus-ryhmän ja matalan kynnyksen peli-iltoja. Edullista toimintaa halutaan tarjota myös jo seurassa harrastaville, jotta lisäharjoittelu ei toisi lisäkustannuksia pelaajille. (VJS, pilottihanke)

Kokkolan Jymyssä on tehty arvovalinta kohdentaa matalan kynnyksen kerhotoimintaa Koivuhaan lähialueeseen, jossa ei ennestään ole seuratoimintaa ja joka on todettu erilaisin mittarein matalan sosioekonomisen aseman kaupunginosaksi. Kerhotoiminta on aloitettu syksyllä 2012 Koivuhaan koululla. Ohjaajina toimivat opettajat, jotka ovat myös seuratoiminnassa mukana. Opettajat ohjaavat matalan kynnyksen kerhotoimintaan eniten tukea tarvitsevia lapsia. (Kokkolan Jymy, pilottihanke)

Helsingin NMKY, og Helsinki Human Rights- säätiö ja Helsingin kaupungin sosiaalivirasto tekevät yhteistyötä nuorten toiminnan järjestämiseksi. HNMKY on vuokrannut tilat Malmin palloiluhallista ja perustanut toimintakeskuksen, josta se vuokraa saliaikaa säätiölle. Sosiaalivirasto rahoittaa hanketta, ja kaikki toiminta voidaan tarjota nuorille maksuttomana. Monikulttuurisen ja liikunnallisen toimintakeskuksen tavoitteena on luoda yläasteikäisille turvallinen kohtaamispaikka, jossa he voivat harrastaa omatoimisesti sekä ohjatusti, viettää aikaa kavereiden kanssa ja kokeilla erilaisia lajeja. Toimintakeskuksessa voi esim. pelata futsalia, salibandyä, frisbeegolfia, olla mukana avoimissa koristreenneissä ja osallistua katutanssin opetukseen. 09 Helsinki Human Rights järjestää toiminnan, seura vastaa hallin ylläpidosta. (Helsingin Uutiset 5.9.2012)

3.4. Yhteistyöllä uusia ratkaisumalleja

Avainsanaksi yhdenvertaisten mahdollisuuksien tarjoamisessa seurat mainitsivat yhteistyön. Sen avulla löytyy apua niiden lasten ja nuorten tavoittamiseen, jotka jäävät perheen taloudellisen tilanteen tai muun syrjäytymisen takia harrastusten ulkopuolelle.

Yhteistyön edellytyksenä on aina ymmärrys yhteisistä tavoitteista, mutta myös ymmärrys toinen toistensa tavoitteista. Pitkäjänteisyys, toiminnan laatu ja yhdessä sovitut toimintatavat ovat keskeisiä asioita yhteistyön onnistumisen kannalta.

Imatran Ratsastusseura kehittää toimintamallia lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä sosiaalisen kasvun tukemiseksi sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla. Seura tekee yhteistyötä Imatran kaupungin perhepalvelut -yksikön kanssa, joka valitsee 10 lasta tai nuorta Imatran Ratsastusseuran järjestämään toimintaan. Toimintaan kuuluu muutakin kuin vain ratsastus. Kaikki lapset eivät halua tai uskalla ratsastaa, mutta ovat onnellisia, kun saavat hoitaa hevosta ja olla mukana. Kaupunki on kartoittanut vähävaraisten vanhempien lasten kiinnostusta tuettuun ratsastusharrastukseen. Myös Imatran kaupungin koulukuraattorit halutaan mukaan kartoittamaan mahdollisia syrjäytymisvaaroissa olevia lapsia tai nuoria, joille tuettua ratsastusharrastusta voisi tarjota. Hankkeen aikana pyritään yhteistyöhön myös Pelastakaa

Lapset ry:n ja MLL:n kanssa. (Imatran Ratsastusseura, pilottihanke)

Viipurin Urheilijat tekee yhteistyötä Nuorisosiankeskuksen kanssa. Seuran tavoitteena on luoda edullisia harrastusmahdollisuuksia lähelle lasta Itä-Helsinkiin, jossa sosioekonomisten mittareiden mukaan syrjäytyminen on yleistä. Seura järjestää Kettutien nuorisotalolla Herttoniemessä varhaisnuorille maksutonta iltapäivätoimintaa kahdesti viikossa. Kaupunki maksaa ohjaajien palkan seuralle. (Viipurin Urheilijat, pilottihanke)

Liikkuva koulu -hankkeessa Uomarinteen koulun, Vantaan kaupungin ja paikallisen jääkiekkoseuran yhteistyön tuloksena jääkiekkoseura järjesti ilmaisen pelailukiekokerhon pojille, jotka eivät taloudellisista tai muista syistä pelaa joukkueessa. Yhteistyöstä saadut kokemukset herättivät jääkiekkoseurassa ajatuksen matalan kynnyksen toiminnan järjestämisestä omassakin toiminnassa. (Nuori Suomi 2012)

Olarin Voimistelijat on tehnyt yhteistyötä lähialueen koulun kanssa jo 10 vuotta. Seuran ammattiohjaaja on liikuttanut koulun oppilaita musiikkiliikuntakerhossa kerran viikossa seuran kausimaksun hinnalla. Vuonna 2010 kerho muuttui kaupungin tukemaksi matalankynnyksen sporttiskerhoksi, jolloin kerhon hintaa voitiin laskea 60 eurosta 25 euroon. (Hannele Kitunen, Olarin voimistelijat)

4. Koulu luo mahdollisuuksia liikkua

Suomalaisen perusopetuksen maksuttomuus takaa yhdenvertaisia mahdollisuuksia kaikille lapsille ja nuorille. Koulupäivän aikana on mahdollisuus liikuttaa, liikkua ja innostua liikunnasta. Koulu arvo on myös siinä, että sen avulla voidaan tunnistaa ne lapset ja nuoret, jotka eivät perheen taloudellisen tilanteen tai muun syrjäytymisen takia harrasta liikuntaa.

Koulun liikuntakerhotoiminta, liikunnallinen aamu- ja iltapäivätoiminta sekä muut liikkumis-

ta edistävät ratkaisut koulupäivän yhteydessä tarjoavat kaikille lapsille ja nuorille mahdollisuuden liikkua ja harrastaa säännöllisesti liikuntaa. Koulun liikunnallisen toimintakulttuuri on lähtökohta yhdenvertaisten liikkumisen mahdollisuuksien luomiseksi.

Kouluista on muodostunut varsinaisen opetustehtävänsä myös keskeinen ympäristö niin

aamu- ja iltapäivätoiminnalle kuin myös erilaisille vapaa-ajan toiminnoille (Ruokonen 2012, 40). Koulun piha ja sisäliikuntatilat tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia kokeilla ja harrastaa eri urheilulajeja, kunhan ne saadaan mahdollisimman laajamittaisesti välitunti- ja kerhotoiminnan käyttöön.

TIESITKÖ?

Moni koulu on kehittänyt piha-alueita toimivammiksi ja liikuttavammiksi. Toimivista ideoista saa lisätietoa Nuoren Suomen oppaista ja Lähiliikuntapaikat -sivustosta www.lahiliikuntapaikat.fi

4.1. Maksuton koulun liikuntakerhotoiminta

Koulun liikuntakerhotoiminnan arvo on sen saatavuus, avoimuus kaikille, maksuttomuus sekä sen toteutuminen koulupäivän yhteydessä usein koulun tiloissa tai lähiympäristössä. Koulun kerhotoiminnasta määrätään perusopetuslaissa ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Se kuuluu peruskoulun tehtäviin. Yhtenä koulun kerhotoiminnan tavoitteena on harrastuneisuuden tukeminen ja myönteisten harrastusten edistäminen (Opetushallitus 2004, 25). Koulun liikuntakerhotoiminta tarjoaa erinomaisten mahdollisuuksien myös urheiluseuroille maksuttoman liikuntakerhotoiminnan järjestämiseen yhteistyössä koulun kanssa.

Vaasassa on todettu, että kerhoon osallistuminen ei saa riippua oppilaan perheen taloudellisesta tilanteesta. Koulun järjestämä kerho ei voi edellyttää, että oppilailla olisi käytettävissä kalliita harrastusvälineitä. Esim. maahanmuuttajaperheissä talviurheilulajit voivat olla tuntemattomia, eikä lapsilla välttämättä ole suksia tai luistimia. Kouluille on hankittu kerhotoimintaan tarvittavia välineitä. (Nabb 2011, 67–68)

Lahdessa kerhotuutori tiedottaa perusopetuksen monikulttuurisille lapsille, nuorille

ja perheille kerho-, harrastus- ja vapaa-ajan toiminnasta Lahden kaupungissa. Tuutori ohjaa henkilökohtaisesti olemassa olevaan toimintaan ja madaltaa kynnystä osallistumiseen. Tuutorointi on osa OPH:n rahoittamaa kerhotoiminnan kehittämishanketta. Hanke on Lahden kaupungin Lasten ja nuorten kasvu-vastuualueen (varhaiskasvatus, perusopetus, nuorisopalvelut) yhteinen ja sitä hallinnoi nuorisopalvelut. (Suvi Lappalainen, Lahden kaupunki)

Helsingissä kerhotoimintaa on kehitetty Harrasteharava-hankkeessa, jonka yhtenä tavoitteena on turvata jokaiselle lapselle yksi kiinnostava harrastus vanhempien sosioekonomisesta tilanteesta riippumatta. Hanke on yksi Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2009–2012 osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen liittyvistä kärkihankkeista (Helsingin kaupunki 2009).

Kouvolassa paikallinen urheiluseura Sudet on mukana järjestämässä kahden koulun kanssa liikuntakerhotoimintaa. Toimintaa on tarjolla kaikille 3.–6. luokkalaisille heti koulupäivän jälkeen. Toimintaan voi tulla mukaan kuka tahansa liikunnasta kiinnostunut koulun oppilas. Kerhoja on suunniteltu yhteistyössä koulujen kanssa ja sinne on ohjattu lapsia myös oppilashuoltoryhmien kautta. Sekä seura että koulu ovat kokeneet yhteistyön ensiarvoisen tärkeäksi. (Sudet, pilottihanke)

Kerhotoiminnan piiriin halutaan myös niitä lapsia ja nuoria, joilla ei esimerkiksi perheen tuen puuttuessa ole mahdollisuutta harrastaa säännöllisesti, ja joilla ei ole liikuntaharrastusta. Parhaimmillaan kerhotoiminnalla voidaan ennaltaehkäistä myös syrjäytymistä. (Rajala 2011, 7–11)

Niin sanottujen kutsukerhojen tarkoitus on innostaa lapsia liikkumaan ja pelailemaan. Toiminnassa painotetaan iloa, monipuolisuutta, helppoutta ja yhdessä liikkumista kilpailullisuuden sijaan. Monissa kutsukerhoissa oppi-

laita halutaan tutustuttaa eri lajeihin ja ohjata heitä löytämään mieluinen liikuntaharrastus.

Kiteellä koulun kerhotoiminta on tärkeä työmuoto, jolla voidaan auttaa syrjäytymisvaarassa olevia oppilaita. Kiteellä on päätetty käynnistää kutsukerhotoiminta, johon oppilaita ohjaa oppilashuolto. (Huhtilainen & Makkonen 2011, 79-80)

Keski-Palokan koulussa Jyväskylässä järjestetään kerhoa (Kukko kiekuu -kerho), johon kutsutaan niitä 0-2 -luokkalaista, joilla ei ole muuta liikunnallista harrastusta. Kutsutut valitaan luokanopettajan, erityisopettajan ja terveydenhoitajan toimesta. Kerhossa harjoitellaan sekä motorisia että sosiaalisia taitoja. (Nuori Suomi 2012)

Salmelan koulussa Sotkamossa järjestetään perhekerhoa, joka on tarkoitettu kaikille koulun erityistä tukea tarvitseville oppilaille perheineen. Kerhon onnistumisen edellytys on, että vanhemmat osallistuvat toimintaan. Myös sisarukset ovat tervetulleita. Kerhon teemoina on monipuolisuus ja lajikokeilu. (Nuori Suomi 2012)

4.2. Liikettä aamu- ja iltapäivätoiminnassa

Edullinen koulupäivän yhteydessä järjestettävä aamu- ja iltapäivätoiminta on yksi mahdollisuus edistää yhdenvertaisia harrastamisen mahdollisuuksista. Koulun liikuntakerhotoiminta voi olla osa aamu- ja iltapäivätoimintaa. Aamu- ja iltapäivätoiminnalla tarkoitetaan perusopetuslain mukaista perusopetuksen oppilaille suunnattua ohjattua toimintaa, josta vastaa kunta (Opetushallitus 2011, 5).

Toiminnassa on kuukausimaksu, josta kunta päättää. Toimintaan osallistumisesta ei saa periä kuukausimaksun lisäksi muita maksuja. Maksu voidaan jättää perimättä tai sitä voidaan alentaa, mikäli huoltajan toimeentuloedelly-

tykset huomioon ottaen siihen on syytä. (Laki perusopetuksesta, 48f§)

Urheiluseurat ovat monilla paikkakunnilla mukana aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessä. Kunta voi järjestää toimintaa itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkia palvelun ostopalveluna esimerkiksi juuri urheiluseuralta. Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäjän tulee huomioida, että toiminta tukee sille asetettujen tavoitteiden saavuttamista, ja siinä tulee olla riittävästi kelpoisuuden omaavia, osaavia ja ammattitaitoisia ohjaajia (Opetushallitus 2011, 6).

4.3. Lähtökohtana liikunnallinen toimintakulttuuri

Liikunnallisen toimintakulttuurin vakiinnuttaminen kouluihin on hyvässä vauhdissa Liikkuva koulu -ohjelman innoittamana. Ohjelman tavoitteena on aktiivisempi ja mukavampi koulupäivä. Liikkuva koulu -ohjelma käynnistyi pilottivaiheella 2010–2012 ja on nyt osa hallitusohjelmaa.

Liikkuville kouluissa on kehitetty erilaisia liikuttamisen ja liikuntamahdollisuuksien keinoja. Monessa koulussa koulupäivään on lisätty liikuntaa koulupäivän rakennetta muuttamalla. Koulupäivään on saatu esimerkiksi pidempiä välitunteja ja enemmän aikaa liikkua. Liikunnan määrää ja arvostusta on lisätty mm. opettajiin ja vanhempiin vaikuttamalla, koulumatkaliikuntaan panostamalla, välituntiliikuttamisen lisäämisellä, olosuhteita kehittämällä liikkumista tukevaksi, oppilaiden kouluttamisella välituntiliikuttajiksi sekä urheiluseurojen ja koulun välisellä yhteistyöllä. Lisätietoa liikkuvamman koulupäivän ideoista saa Liikkuva koulu sivustolta. (Kirsi Rätty, Liikkuva koulu)

Vähävaraisten perheiden lasten liikkumisen edistämiseen liittyvässä haastattelussa koulut nostivat erityisesti liikuntavälineisiin liittyvät ratkaisut keskeisimmiksi.

Riihimäkeläisessä Peltosaaren koulussa on laaja valikoima sisäpelikentkiä, salibandyn suojalaseja, suksia, luistimia ja muita välineitä. Koulussa lähtökohta on, että kaikki käyttävät ensisijaisesti koulun välineitä ja varusteita.

Vantaalainen Uomarinteen koulu lainasi taitoluistimet koko lukuvuodeksi kuudelle maahanmuuttajalapselle, jotka osallistuivat WAU ry:n järjestämään matalan kynnyksen taitoluistelukerhoon.

Kalevankankaan koulussa Mikkelissä liikuntapainotteinen 9.-luokka vastaa välinelainaamon ylläpidosta.

Ketolanperän koululla Kempeleen kunnassa on kehitetty perheliikuntaa aktiivoiva välinevarasto. Koulun hankkima välinevarasto on perheiden käytössä vapaa-ajalla, kun oppilaan vanhempi hakee kuittausta vastaan avaimen varastoon. Koululla toivotaan tämän luovan taloudellista tasa-arvoa liikkumisen mahdollisuuksiin ja lisäävän perheiden liikkumista koulun pihassa.

Tavanomaisemman yhteistyön lisäksi yhdessä hankekoulussa kerrottiin tehdyn yhteistyötä kouluterveydenhoitajien kanssa.

Uomarinteen koululla Vantaalla

oppilaiden liikkumista on tuettu terveydenhoitajien jakamalla perhelipulla uimahalliin. Kouluterveydenhoitaja voi antaa perheelle viiden kerran perhe- tai lapsilipun uintiin. Kun perhe on käyttänyt lippusarjan, he voivat hakea terveydenhoitajalta uuden lippusarjan. Jakokriteerinä on vähävaraisuus, perheen vaikeat sosioekonomiset tilanteet, lapsen ylipaino, oppimisvaikeudet sekä motoriset tai sosiaaliset ongelmat. Lisäksi kouluterveydenhoitajien kanssa on toteutettu perheliikuntapassi, jolla on sama kohderyhmä. Passin idea on tutustuttaa perheet kunnan tarjoamiin liikuntamahdollisuuksiin ja aktivoita heitä liikkumaan yhdessä. Perheliikuntapassilla pääsi lukuvuonna 2011–12 mm. ilmaiseksi uimaan, viidellä eurolla kiipeilemään ja alennetuin hinnoin minigolffiin, reippailuhalliin ja keilaamaan.

5. Kunnat tukevat liikunnan harrastamista

Kunnallisten liikuntapalvelujen ja muiden liikumista ja liikunnan harrastamista edistävien toimien merkitys yhdenvertaisten harrastamisen mahdollisuuksien luojina on keskeinen. Palveluiden on oltava kaikkien kuntalaisten ulottuvilla ja palveluketjun on tavoitettava myös ne lapset ja nuoret, joilla perheen taloudellisen tilanteen vuoksi on vaikea harrastaa.

Kuntia velvoittavan liikuntalain (Liikuntalaki 18.12.1998/1054) tarkoituksena on muun muassa ”edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan alueella.” Liikuntalain mukaan kuntien tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla

kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja ja järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät.

Paikallisille urheiluseuroille kunnan tuki on merkittävä, jotta ne voivat järjestää ja tarjota toimintaa kohtuukustannuksin.

5.1. Seura-avustukset ja liikuntapaikat

Kunnat jakavat vuosittain toiminta-avustuksina seuroille 45 miljoonaa euroa (Kari Sjöholm, Kuntaliitto). Toiminta-avustusten lisäksi joissain kunnissa seuroilla on mahdollisuus hakea myös erilaisia kohdeavustuksia kilpailujen ja tapahtumien järjestämiseen, kansainvälisiin kilpailuihin ja mm. valmentajien koulutuksiin (SLU/Nuori Suomi 2012, 33).

Espoossa liikuntatiloja ja suorituspaikkoja myönnettäessä espoolaisten seurojen lasten ja nuorten liikuntatoiminta on mainittu listassa ensimmäisenä. Alle 20-vuotiaiden toimintaan käytettäviä vuoroja koskee ns. voimakkaasti tuettu hinta (tuki on 95 % perushinnasta). Lisäksi Espoossa avustusta voidaan myöntää seuroille, joilla on ohjattuja koko kauden kestäviä harjoitusvuoroja yksityisten ja yhteisöjen liikuntatiloissa metropolialueen kunnissa. Avustusta myönnettäessä käytetään harkintaa huomioiden lajin olosuhteet, liikuntatilojen saatavuus ja käytettävissä oleva määräraha. Avustus on tarkoitettu kohdennettavaksi nuorten toimintaan. Avustuksen osuus kustannuksista noin 30 %, tavoite 40 %. (Ikävalko 2012)

Lohjan kaupungin liikuntatoimi myöntää tukea lohjalaisille liikuntajärjestöille niiden sääntömääräiseen ja toimintasuunnitelman mukaiseen liikuntatoimintaan. Avustusmuodot ovat liikuntajärjestöjen perusavustus, erillisavustukset (erityis- ja seniorijärjestöt) järjestöjen liikuntatoimintaan, kohdeavustukset (latumaja-, suurtapahtuma- ja kunnostusavustukset), stipendit lohjalaisille urheilijoille,

valmentajille ja joukkueille sekä toimitilaavustus. (www.lohja.fi)

Oulun kaupungin liikuntatoimen strategiassa korostetaan, että liikuntapalvelut ovat kuntalaisten käytettävissä iästä, sukupuolesta, varallisuudesta, taidoista tai liikunta-aktiivisuudesta riippumatta. Tasa-arvon edistäminen on yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden periaatteiden mukaista toimintaa. Tasa-arvoa edistetään Oulussa strategisilla linjauksilla ja niistä johdetuilla toimenpiteillä. Tasa-arvon edistäminen liittyy myös Oulussa perinteisesti sukupuolten ja eri-ikäisten oululaisten väliseen tasa-arvoon. Huomiota on kiinnitetty myös eri liikuntamuotojen harrastamisen mahdollistamiseen ja tasa-arvoa edistetään myös taloudellisesta näkökulmasta mm. taksapolitiikan kautta. (Suomi et al. 2012, 50, 53)

Suomessa on arviolta noin 30 000 liikuntapaikkaa. Kolme neljästä liikuntapaikoista on kuntien omistuksessa. Tiloihin, vuoroihin ja maksuihin liittyvät haasteet ovat lisääntyneet. Haasteet ovat erilaisia suurissa kasvukeskuksissa ja haja-asutusalueilla. Siinä missä suurissa kunnissa on pula olosuhteista, on pienissä kunnissa olosuhteita tarjolla, mutta muu tuki voi olla olematonta. (SLU/Nuori Suomi 2012, 32–33)

Kunnan liikuntapaikoilla ja niiden käyttöä koskevilla linjauksilla on suuri merkitys kuntalaisten liikunnan harrastusmahdollisuuksiin sekä seurojen mahdollisuuksiin tarjota harrastajilleen kohtuuhintaista toimintaa. Seuroille suoria avustuksia merkittävämpi tuki on välillinen tuki, jonka arvoksi on arvioitu jopa 450 miljoonaa euroa (Kari Sjöholm, Kuntaliitto).

Miten liikuntapaikkojen käyttöön liittyvillä päätöksillä voidaan edistää taloudellisesti heikommassa asemassa olevien lasten ja nuorten liikunnan harrastamista?
Miten vuorojaot vaikuttavat järjestöjen mahdollisuuksiin järjestää edullista toimintaa?

5.2. Toimeentulotukea myös harrastamiseen

Toimeentulotuki on yhteiskunnan sosiaaliturvan tukimuoto perheille. Toimeentulotuki on tarkoitettu tilapäiseksi avuksi, silloin kun henkilö tai perhe ei tule muuten toimeen. Kunnan sosiaalivirastosta haettava tuki on luonteeltaan tilapäistä ja sitä myönnetään kuukausi kerrallaan. Toimeentulotuki muodostuu perustoimeentuluesta, täydentävästä toimeentulotuesta ja ehkäisevästä toimeentulotuesta.

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää perheiden omatoimista suoriutumista ja ehkäistä syrjäytymistä. Ehkäisevän toimeentulotuen kautta voi monilla paikkakunnilla saada tukea myös harrastamisen kustannuksiin. Tätä harkinnanvaraista tukea voidaan myöntää esimerkiksi taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä johtuvien vaikeuksien lieventämiseen. (www.finlex.fi, Helsingin kaupunki 2012)

Esimerkkejä kuntien linjauksista koskien harrastamisen kustannuksista aiheutuvia perheiden menoja (lähteenä kuntien nettisivut keväällä 2012):

Oulussa lasten harrastusmenoihin voidaan myöntää tukea 200 euroa vuodessa yhtä lasta kohden.

Kuusamossa lasten harrastusmenoihin voidaan myöntää tukea 130 euroa vuodessa tositteita vastaan.

Seinäjoella tuetaan 6-17 -vuotiaiden yhtä harrastusta. Mikäli harrastus on urheilua, sen tulee olla ohjattua toimintaa. Harrastusmenoihin voi saada tukea kulujen mukaan enintään 300 € / vuosi / lapsi. Summaan voi sisältyä myös välinehankintoja kuten polkupyörä, sukset ja luistimet.

Polvijärvellä lasten ohjattuun harrastukseen voidaan myöntää enintään 150 euroa vuodessa. Tukea myönnetään pääsääntöisesti

lapsille, joiden vanhemmat ovat pitkäaikaisia sosiaalityön asiakkaita tai joihin kohdistuu lastensuojelullinen huoli. Muutoin jokapäiväiset harrastusmenot kuuluvat perusosalla katettaviin menoihin.

Siilinjärvi tukee yhtä lapsen tai nuoren kehittymisen ja sosiaalisten suhteiden kannalta tärkeää harrastusta ja siihen liittyvien välineiden hankintaa. Pitkäaikaisen toimeentulotukiasiakkuuden tai sosiaalityön asiakkuuden perusteella voidaan perheelle myöntää tukea harrastusmenoihin 200 euroa vuodessa. Lisäksi välinehankintoihin voidaan myöntää tukea seuraavasti: suksipaketti 100 €, luistimet 50 € ja polkupyörä lapsen iästä riippuen 135–252 €.

Tampere myöntää pitkäaikaisille toimeentulotuen asiakkaille tukea harrastusmenoihin enintään 250 € / lapsi / vuosi.

Imatralla pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien tai lastensuojeluasiakkaana oleville perheille tukea voidaan myöntää lapselle 150 € vuodessa. Varusteita ja välineitä ei pääsääntöisesti kustanneta, mutta kesäajalle tukea voi saada leirimaksuihin 50 € / kesä.

5.3. Kolmas sektori kumppanina

Kuntavetoisten yhteistyöhankkeiden arvo on siinä, että ne voivat luoda kuntaan toimivia ja pysyviä palveluratkaisuja. Urheiluseurat ovat aktiivisia toimijoita useissa liikunnan harrastamisen mahdollisuuksia tarjoavissa yhteistyöhankkeissa. Taloudellisesti yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien näkökulmasta kuntavetoiset hankkeet ovat tärkeitä, sillä ne ovat kaikille avoimia ja edullisia, jollei maksuttomia.

Helsingissä Liikuntaviraston ja urheiluseurojen yhteistyönä järjestettävät EasySport-liikuntaryhmät on tarkoitettu kaikille alakouluikäisille lapsille. Monipuolisten liikuntakerho-

jen lisäksi lajitarjonnasta löytyy mm. luistelua, jääkiekkoa, jalkapalloa, tennistä koripalloa, lentopalloa, tempujumppaa, tanssia, sirkusta ja brassijujutsua. Maksuttomille kursseille ei tarvitse ilmoittautua etukäteen ja mukaan voi tulla milloin vain. Suurin osa EasySport toiminnasta on urheiluseuraohjaajien ohjaamaa. Liikuntavirasto solmii urheiluseuran kanssa yhteistyösopimuksen, jossa määritellään mm. seuralle maksettavan ohjauspalkkion suuruus. Seura huolehtii ohjaajan palkan maksamisesta. Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ryhmien ohjaamisesta vastaa yleensä liikuntaviraston lasten liikunnan ohjaaja. (Tytti Soini, Helsingin kaupunki)

Vaasan kaupungin vapaa-aikatoimi yhteistyössä kasvatus- ja opetusviraston kanssa toteuttaa Action Power -toimintaa. Muita yhteistyötahoja ovat kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelut sekä paikalliset urheiluseurat ja oppilaitokset. Yksi hankkeen tavoitteista on ehkäistä lasten syrjäytymistä liikunnasta tarjoamalla jokaiselle lapselle mahdollisuus harrastaa itseään kiinnostavia urheilulajeja. Lisäksi toiminnan myötä halutaan edistää lasten aktiivista osallistumista urheilun harrastotoimintaan ja omaehtoiseen liikkumiseen. Toimintamuotoja on useita mm. liikuntakerhot, lajikoulut, liikuntaleirit ja loma-ajan toiminta. Etenkin kerhoihin toivotaan osallistuvan vähän liikkuvia lapsia, jotka eivät ole löytäneet mitään liikunnallista harrastusta. Liikuntakerhojen kautta lapsia pyritään ohjaamaan lajikouluihin ja sitä kautta tutustumaan urheiluseuratoimintaan. (www.vaasa.fi)

Lappeenrannan kaupungin liikuntatoimi toivoi kaupunkiin uutta toimintaa erityisryhmille, mutta toiminnan järjestämiseen ei ollut muita resursseja kuin salivuorot. Apu löytyi paikalliselta sulkapalloseura WilSulta, joka käynnisti vammaissulkapallotoiminnan yhteistyössä VAU:n sulkapallojaoston ja kaupungin liikuntatoimen kanssa. Osallistujat ovat enimmäkseen pyörätuolin käyttäjiä, vaikka kaikki ovat tervetulleita mukaan toimintaan. Pelamisen aloittamiseen ei tarvita kuin maila, pallo, verkko ja kenttä. Lajia kokeilemaan tuleva

voi lainata pelituolia muilta ja innostuksen kasvaessa hän saa vinkkejä tuolin vuokraamiseen. (Jaakkola 2012, 12)

Respect säbä on hanke, jonka tavoitteena on kotouttaa maahanmuuttajia liikunnan avulla. Hanke on Salibandy Club Classicin kehittäminen ja yhteistyössä mukana ovat Tampereen kaupunki ja monikulttuurinen liikuntajärjestö Liikkukaa. Respect säbä -hanke on toteutettu Opetus- ja kulttuuriministeriön hankeavustuksella ”Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla”. Respect säbässä kokoonnutaan kerran viikossa salibandyn ja muun liikunnan sekä yhdessäolon merkeissä. Tarkoituksena on saada uusia ystäviä ja tutustua uusiin kulttuureihin. Ryhmiä on viisi: kaksi ryhmää naisille, yksi miehille sekä yksi 13-17 -vuotiaille tytöille ja pojille. Ryhmät ovat kaikille avoimia ja ilmaisia sisältäen t-paidan ja vakuutuksen. Salibandymailat ja muut välineet tulevat seuralta. (Johanna Heikkinen, SC Classic)

Porin Hyvis -hankkeen myötä Poriin on syntynyt välinelainauspalvelu. Porin kaupungin vapaa-aika- ja liikuntatoimi ylläpitää välinevuokrausta. Järjestöt, urheiluseurat, seurakunnat, koulut, päiväkodit ja yksityishenkilöt voivat vuokrata edullisesti urheilu- ja retkeilyvarusteita. Vuokrattavana on esimerkiksi erilaisia palloja, frisbeegolf-välineitä, lumikenkiä, kävelysauvoja, telttoja, rinkkoja, retkikeittimiä, makuupusseja, polkupyöriä ja kanootteja. (Pasi Pihlavisto, Porin kaupunki)

Harkkabussikokeilu on Vaasan kaupungin liikuntapoliittisen ohjelman tulevaisuudenvisio, joka toteutuessaan vähentäisi kuljetuskustannuksia. Liikuntapaikkoja kiertävän joukkoliikennejärjestelmän luomisella voitaisiin helpottaa vanhempien kuljetustehtäviä ja kuljettamisesta aiheutuvia kustannuksia. Harkkabussikokeilua on suunniteltu toteutettavaksi erityisavustuksen avulla liikennöitsijöille. Vaasan malli on suunnitteluvaiheessa, mutta se alentaisi harrastamisen kustannuksia matkakustannusten osalta, ja on jo ideana mahdollisuuksia avaava. (Vaasan kaupunki 2010)

Hyvinvointia yhdessä liikunnasta Hyrrä -hankkeessa

kehitettiin kuuden kunnan (Kuusamo, Haukipudas, Posio, Pudasjärvi, Taivalkoski, Utajärvi) yhteistyönä malleja nuorten aktivoimisesta liikuntaan. Toimintamalleissa oli keskeistä maksuttomuus, matalan kynnyksen osallistuminen ja nuorten osallisuus. Toimivimmiksi malleiksi osoittautuivat Liikuntatutor-toiminta, Nuokkariliikunta ja matalan kynnyksen liikunta.

- **Liikuntatutor** organisoivat välituntiliikuntaa ja järjesti koulussaan liikunnallisia tapahtumia. Hankkeessa koulutettiin kuuden kunnan yläkoulujen ja yhden lukion oppilaita noin 250 liikuntatuttorina Nuoren Suomen Välkkäri -koulutuksella.
- **Nuokkari-toimintamalli** on mallinnettu Utajärven kunnan vapaa-aikatoiminnassa. Nuorisotalon nuoret ideoivat ja kertoivat toivomuksistaan aikuisille. Yhdessä nuorisoliikunnanohjaajan kanssa kartoitettiin mahdollisuus idean toteuttamiseen ja tuottamiseen. Tuottajina saattoivat olla nuoret itse, liikunnanohjaaja tai urheiluseuran toimija. Toiminta sisälsi esim. ohjattuja ja vapaita kuntosalivuoroja, kerhoja, retkiä sekä lajikoelua nuorten toivomista lajeista.
- Hankkeen aikana järjestettiin runsaasti **matalan kynnyksen toimintaa**, jolle yhteistä oli maksuttomuus, saavutettavuus, osallistumisen helppous ja vertaisohjaajat. Kokeilussa oli mm. kuntosaliharjoittelu työttömille nuorille, Hyrrä-liikuntakerhot yläkoululaisille, tyttöjen koriskerho, pipolätkä, sivukylien liikuntaryhmät. Lähes kaikissa hankkeessa mukana olevissa kunnissa palkattiin nuoria kesätyöntekijöitä ohjaamaan ryhmätoimintaa.

(Siira & Miettinen 2011)

Kuntien ja urheiluseurojen yhteistyöhön on tullut viime vuosien aikana uusia muotoja. Kunnat ovat tehneet esimerkiksi erilaisia ostopalvelusopimuksia urheiluseurojen kanssa ohjaustoiminnasta tai liikuntapaikkojen ylläpidosta. (Nuori Suomi /SLU 2012, 33)

Valtakunnallisen Liikunnan kehittämishankkeen

(LIKE-hankkeen) tavoitteena oli kehittää toimintamalli, jossa seurat voivat kehittää omaa organisaatiotaan ja etsiä yhteistyöverkostoja palvelujärjestelmän kehittämiseksi. Keskeistä hankkeessa oli kuntien kanssa tehtävä yhteistyö sekä kolmannen sektorin roolien luominen hyvinvointipalvelujen järjestämiseen. Hanketta hallinnoi Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu. Hankkeessa oli mukana liikunnan aluejärjestöjä, kuntien edustajia sekä 16 urheiluseuraa. Seuroihin palkattiin päätoiminen työntekijä, jonka tehtävänä oli kehittää toimintaympäristönsä hyvinvointipalveluihin liittyviä kokonaisuuksia. Kuntien ja seurojen yhteistyömuotoja olivat yhteistyösopimukset 73,3 %, maksuton tilojen ja välineiden käyttö 70 %, ostopalvelusopimus 46,7 %, asiantuntijayhteistyö 26,7 % ja kunnan rahallinen tuki 16,7 %. Seurat kehittivät mm. lasten liikunnan, perheliikunnan ja harraste-liikunnan palvelujaan, tuottivat iltapäiväkerhotoimintaa sekä osallistuivat kunnan terveysliikuntaryhmien ohjaamiseen sairaaloissa ja vanhainkodeissa. (Martinmäki 2010)

6. Urheilujärjestöjen linjauksia ja toimia

Valtakunnallisten toimijoiden, lajiliittojen ja muiden urheilujärjestöjen, toiminnalla on vaikutusta paikallistason toimintaan niin seuran kustannuksiin kuin yksittäisten harrastajien maksuihin. Nykyinen urheilujärjestöjen toimintakulttuuri ei tue parhaalla mahdollisella tavalla paikallistason toimintaa. Järjestöjen tulee jatkossa määritellä yhteisiä tavoitteita ja etsiä yhteisiä toimintamalleja ja -tapoja.

Urheilujärjestöt ovat vuosien varrella luoneet yhteistä toimintakulttuuria erilaisilla yhteisillä linjauksilla. Lajiliitoilla on myös omia toimia kustannusten kohtuullistamiseksi ja harrastaji-

en tukemiseksi. Lisäksi monimuotoinen hanke-työ on tukenut sekä valtakunnallisen että paikallisen toiminnan kehittämistä.

6.1. Yhteisiä linjauksia

Kustannusnäkökulman huomioimisen ja yhdenvertaisen mahdollisuuksien edistämisen näkökulmasta seuraavassa kuvatut yhteiset linjaukset sisältävät hyviä näkökulmia ja periaatteita. Linjaukset ovat antaneet suuntaa monen urheilujärjestön toiminnan suunnitteluun sekä luoneet yhtenäistä toimintakulttuuria.

Urheilujärjestöjen eettisissä Reilun Pelin linjauksissa

todetaan, että kaikilla ihmisillä on oikeus harrastaa liikuntaa katsomatta ikää, sukupuolta, taloudellista asemaa, terveydentilaa jne. yksilöllisiä tekijöitä. Liikunta tarjoaa onnistumisen elämyksiä, hyviä sosiaalisia kontakteja ja mahdollisuuksia toteuttaa itseään riippumatta liikunnallisesta lahjakkuudesta, varallisuudesta, sosiaalisesta asemasta, iästä, sukupuolesta tai asuinpaikasta. Taloudellinen tase-arvo liikunnassa ja urheilussa tarkoittaa, että turvataan liikunnan harrastusmahdollisuudet jokaiselle varallisuudesta riippumatta. Suurin osa lajiliitoista ja tätä kautta myös seuroista on sitoutunut Reilun pelin linjauksiin. (SLU 2/2011, 31-33)

Lasten urheilun pelisääntöjen

tavoitteena on synnyttää keskustelua lasten urheilun arvoista, toimintaperiaatteista ja käytännöistä. Lasten urheiluharrastuksessa aikuiset vaikuttavat merkittävästi siihen miten lapset viihtyvät urheiluseurassa, miten lapset innostuvat, oppivat ja kehittyvät. Aikuiset voivat vaikuttaa siihen, että harrastamisen ilmapiiri on hyvä ja yhteistyötä helpottavat yhdessä sovitut toimintatavat. Yhdessä sopiminen motivoi ja sitouttaa aikuisia toimintaan, auttaa tutustumaan muihin vanhempiin sekä parantaa yhteishenkeä. Pelisääntökeskusteluissa jokainen ryhmä pohtii sille tärkeitä asioita, joista on toiminnan kannalta hyvä sopia yhdessä. Pelisääntökeskustelut ovat hyvä tilaisuus sopia myös siitä, mitä harrastaminen saa maksaa. (www.nuorisuomi.fi/pelisaannot)

Kilpailutoiminnan suositusten

tavoitteena oli linjata eri ikäryhmien kilpailutoiminta tukemaan lasten kasvua ja kehitystä. Korostuneen keskinäisen kilpailun sijasta suosituksilla haluttiin tarjota turvallinen ilmapiiri yrittämiseen ja oppimiseen sekä nostaa henkilökohtaisen edistymisen arvostamista. Tavoitteena oli, että kilpailujärjestelmät innostavat lasta liikkumaan ja tukevat iloista, monipuolista ja edullista tapaa harrastaa liikuntaa.

Nuori Suomi teki suositukset yhteistyössä Suomen Olympiakomitean ja urheilun lajiliittojen kanssa. Suositukset julkaistiin vuonna 2004.

Miten linjaukset näkyvät käytännössä?

Onko Pelisääntöjä on hyödynnetty kustannuksista sopimiseen?

Onko kilpailutoiminnan suosituksilla ollut vaikutusta harrastamisen kustannuksiin?

Miten linjauksilla voidaan vaikuttaa tehokkaammin?

6.2. Lajiliittojen toimia kustannusten kohtuullistamiseksi

Jokaisessa lajikulttuurissa, lajiliitossa ja seurassa, on tärkeä tarkastella kustannusten muodostumista ja pohtia keinoja kustannusten kohtuullistamiseksi. Lähes kaikissa lajeissa harrastaminen on osalle lapsista ja nuorista taloudellisten syiden takia mahdotonta. Toiset lajit ovat jo lähtökohtaisesti kalliimpia harrastaa kuin toiset, syitä tähän on monia.

Lajiliitot voivat omilla toimillaan vaikuttaa seuroille, joukkueille ja edelleen harrastajille aiheutuviin kustannuksiin. Seuraavassa on kuvattu muutama erilainen lajiliittolähtöinen toimi harrastamisen kustannusten kohtuullistamiseksi.

Jääkiekkoliitto kanavoi Olli Pulkkasen rahaston varoja junioripelaajille, joiden perheillä on työttömyyden, sairauksien, lasten runsaslukuisuuden tai muiden toimentuloon vaikuttavien syiden vuoksi vaikeuksia selvittää jääkiekkoharrastuksen kustannuksista. Seurat toimittavat hakemukset liittoon. Hakemukset käsitellään luottamuksellisina ja perheiden nimiä ei julkaista. Jääkiekkoliitto maksaa tuen suoraan seuralle, joka vähentää summan tuen saajan maksuista. Liitto on pyytänyt verottajalta kannanoton avustusten veronalaisuuteen.

Verottajan tulkinta on, että avustus on lahjoitus eikä siitä synny veronalaista tuloa. (Kimmo Oikarinen, Jääkiekkoliitto)

Lentopallossa on jo toista kymmentä vuotta ollut käytössä liiton alaisissa sarjoissa ns. matkatasauskäytäntö. Turnausmuotoisissa sarjoissa matkakustannukset tasataan turnaukseen osallistuvien joukkueiden kesken siten, että turnausjärjestäjä laskee tasaukset etukäteen sovitun periaatteen mukaan. Kulut tasataan matkustavien joukkueiden kesken. Matkustavaksi joukkueeksi katsotaan kaikki muut joukkueet, paitsi järjestävä joukkue. Kaikkien matkustavien joukkueiden kilometrit lasketaan yhteen ja jaetaan matkustavien joukkueiden lukumäärällä. Keskiarvon ylityviltä kilometreiltä seura saa korvausta 0,25€/km, ja keskiarvon alittuvilta kilometreiltä seura maksaa korvausta saman verran. Turnausjärjestäjä jää matkatasauksen ulkopuolelle, sillä sen vastuulla ovat ottelujärjestelyistä aiheutuvat kulut. (Hanna Kanasuo, Lentopalloliitto)

Taitoluisteluliiton kilpailujärjestelmässä on ns. aluesarjoja ja vain muutaman kerran viikossa harrastaville tarkoitetut harrastajasarjat niin yksin- kuin muodostelmaluistelusakin, jolloin voi valita ”kevyemmän” ja edullisemmän harrastusmallin. Toki seuroilla on myös ryhmiä, joissa harrastetaan vaikka vain kerran viikossa ja ei kilpailla lainkaan. (Maiju Kokkonen, Taitoluisteluliitto)

Melonta- ja soutuliitto pyrkii tietoisesti välttämään nostamasta harrastuksen kustannuksia. Keinoina mm. halvemmat nuorisolisenssit, kaikki nuorille ja nuorisotoiminnan tukemiseksi järjestetyt koulutukset, seminaarit yms. toteutetaan omakustanneperiaatteella ja lisäksi seuroille tiedotetaan aktiivisesti erilaisista tukimahdollisuuksista. Soudun tuki ry on aloittanut vuoden alussa ja Melonnan tuki ry:n perustaminen on meneillään. Matalan kynnyksen toimintamalleina ovat mm. lajitutustumiset, peruskurssit, nuorten ohjaajakoulutukset sekä kotiratasoutukilpailut koululaisille. (Kai Lindqvist, Suomen melonta- ja soutuliitto)

Suomen Vammaisurheilu ja –liikunta VAU ry:ssä tiedetään, että välineiden kalleus ja vaikea saatavuus on harrastamiseen liittyvä haaste. Ratkaisuksi on käynnistetty soveltavan liikunnan apuvälinetointa eli aloittelevat vammaisurheilijat voivat ensin vuokrata esim. hiihtokelkan tai pyörä-tuolikoristuolin. Lisäksi Vammaisurheilun tuki ry tukee vammaisurheilijoiden välinehankintoja ja kilpailumatkoja. Matalan kynnyksen liikuntakerhotoiminta eli Sporttiskerhot on tarkoitettu lapsille/nuorille, joilla on jokin erityisen tuen tarve. Kerhoja tuetaan ohjaajakoulutuksin ja 300 euron välinetuilla. (Tuomas Törrönen, VAU)

Mitä lajiliitot voivat tehdä harrastamisen kustannusten kohtuullistamiseksi?
Voidaanko väline- tai matkustamiseen liittyviin kustannuksiin vaikuttaa säännöillä?
Mitä lajien välisiä yhteistyömahdollisuuksia voisi löytyä?

6.3. Urheilijoiden uran tukeminen

Nuorten urheilijoiden uran edetessä myös kustannukset kohoavat. Huipulle tähtäävän lahjakkaan nuoren urheilu-uran taloudellisten esteiden poistamiseksi on olemassa erilaisia tukimuotoja, joista tässä muutama:

SH4-yhdistys on Sami Hyypiän perustama tukirengas, jonka tarkoituksena on tukea apurahalla nuoria huipulle tähtääviä urheilijalahjakkuuksia lajista riippumatta. Toiminta perustuu yksityiseen ja yritysten rahoitukseen. Yhdistyksen tukijäsenen maksu on vuodessa 100 € henkilöjäseneltä ja 500 € yritykseltä. SH4 on sitoutunut siihen, että se tulouttaa apurahoina vähintään 70 % jokaisesta tukijäsenmaksusta. Loppuosalla varmistetaan toi-

minnan laadukkuus ja talouden läpinäkyvyys. Apurahoja voi hakea hakuaikoina yhdistykseltä. (www.sh4.fi)

Alfred Kordelinin Urheilun Tuki -rahasto tukee urheilevan nuorison parissa harrastuksenomaisesti toimivia valmentajia.

Olympiakomitean haastaja-ohjelma on nuorille suunnattu huippu-urheiluohjelma. Ohjelma sisältää rahallisen valmennustuen ja olympiakomitean nuorten lajivalmentajan valmennustuen, urheiluopilaitos- ja urheiluakatemiayhteistyön sekä opintokoordinaattorin palvelut.

Urheilulukiot ja urheiluakatemit mahdollistavat ilmaiset, ohjatut ja kilpaurheiluun tavoitteellisesti tähtäävien nuorten aamu- ja iltapäiväharjoitukset 3–5 kertaa viikossa seuraharjoitusten lisäksi. Usein aamuharjoitusten ohjaaja on seuran valmentaja, joka on palkattu koulun tai akatemian tuella. Urheiluakatemioiden perusajatus on verkottaa ja koordinoita urheilun ja opiskelumaailman osaajat yhteen. Urheiluakatemiasta nuori urheilija voi löytää monenlaista tukea urheilun

ja opintojen yhdistämiseen sekä saada joko ilmaisia tai ainakin edullisempia tukipalveluita.

Tue urheilijaa -kampanja on perustettu suomalaisten yksilöurheilijoiden tukemiseksi. Kampanjan tarkoitus on auttaa uusien tähtien ja nuorison esikuvien polkuja kohti huippua. Kyseessä on Suomen Monetan ja Urheilijayhdistyksen yhteistyössä Suomen Urheilugaalan, Huippu-urheilun muutosryhmän ja Suomen Urheilumanagerien kanssa järjestämä kampanja. Rahaa kerätään keräilyharkkojen myynnillä yksityishenkilöiltä ja yhdistyksiltä. Lahjoitus voidaan kohdentaa nuorisourheilulle tai jollekin tietylle urheilijalle. Kampanjatuotteen koko tuotto ohjataan Urheilijayhdistykselle, joka jakaa sen lyhentämättömänä ostajan valitsemalle taholle. (tueurheilijaa.fi)

6.4. Hanketoiminnasta apuja

Valtaosa yhteiskunnan rahoittamista hankkeista edistää joko suoraan tai välillisesti lasten ja nuorten yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien kehittymistä. Yksi hanketoiminnan suurimmista haasteista on kehitetyn toimin-

nan jatkuminen hankerahoituksen päätyttyä. Yhteistyön ja luotujen verkostojen avulla pysyvyyden edellytykset kasvavat. Urheiluseurat ovat monesti mukana kuntien liikuntaan liittyvissä hankkeissa ja keskeisessä asemassa myös urheilujärjestöjen vetämissä hankkeissa.

Seuratoiminnan kehittämistuki

(1999-) on opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikön suoraan seuroille myöntämää tukea. Seuratuen avulla on vahvistettu seuratoiminnan laatua sekä lisätty harrastamisen mahdollisuuksia eri-ikäisille. Tuen tavoitteena on ollut urheiluseuratoiminnan elinvoimaisuuden ja kehittymisen varmistaminen.

Vuonna 2009 tukea myönnettiin 200 seuralle päätoimisen työntekijän palkkaukseen ja keväällä 2011 vastaavaa tukea sai 100 seuraa. Palkkaus on yksi keino kehittää seuran toimintaa siten, että se voi tarjota edullisia ja tai ilmaisia harrastusmahdollisuuksia lapsille ja nuorille. Vuonna 2012 seuratukea kohdennettiin vähävaraisten lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien kehittämiseen. Tukea myönnettiin 24 seuralle. Kyseessä on pilottihanke, jonka kokemukset jaetaan hankekauden jälkeen muille seuroille hyödynnettäväksi.

Lajiliittojen kehittämistuki (2000–2011)

oli osa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitamaa lasten ja nuorten liikuntaohjelmaa. Tuki oli tarkoitettu lasten ja nuorten urheilun kehittämistyöhön. Nuori Suomi toimi tuen jakajana ja hankkeiden kehittämistyön tukena hankekauden aikana. Tuen yleistavoitteena oli auttaa lajiliittoja lasten ja nuorten urheilun kehittämisessä omassa lajikulttuurissaan.

Onnistuneimmaksi hankkeeksi lajiliitot kokivat ohjaajien ja valmentajien osaamisen lisäämiseen liittyneet hankkeet. Lajiliitoissa koettiin onnistumisia myös kokonaisvaltaisissa eettisissä hankkeissa, harrastusmahdollisuuksien kehittämiseen liittyvissä hankkeissa sekä nuorten harrastehankkeissa. (Lehtonen 2012)

Liikunnasta syrjäytyneiden lasten ja nuorten fyysinen aktivointi -kehittämishankkeen (2009–2010)

tavoitteena oli laatia selvitys nykytilanteesta ja suunnitelma toimenpide-ehdotuksineen liikunnasta syrjäytymisen vähentämiseksi. Hankkeessa selvitettiin, miksi osa lapsista ei liiku, keitä nämä lapset ja nuoret ovat ja miten heidät saadaan aktivoitua liikkumaan. Huono-osaisuus ja alhainen sosioekonominen asema ja kouluttamattomat vanhemmat todettiin riskitekijöiksi liikunnasta syrjäytymiselle. (Rajala, K. 2010)

Työhön kutsu -hanke

(2008–2012) on liikuntajärjestöjen yhteinen työllistämishanke, jonka tarkoituksena oli alentaa urheiluseurojen kynnystä palkata pitkäaikaistyöttömiä työhön seuraan ja kehittää sitä kautta seuran toimintaa. Työllistetty seuratyöntekijä saattoi toimia esim. ohjaajana, jolloin seuraan saatiin perustettua uusia harrasteryhmiä tai voitiin tehdä yhteistyötä koulujen ja kuntien kanssa matalan kynnyksen kerhotoiminnan järjestämiseksi. Hankkeen myötä monessa seurassa harrastusmahdollisuuksia pystyttiin tarjoamaan useammalle ja edullisemmin. (www.tyohonkutsu.fi)

Kolmas lähde -hanke

(2007–13) kannustaa kulttuuri-, liikunta- ja nuorisalojen yhdistyksiä tuottamaan lähipalveluita. Yleishyödyllisen yhdistyksen palvelutoiminnalla tarkoitetaan vastikkeellista perustoimintaa, joka on suunnattu laajemmalle kohderyhmälle kuin jäsenistölle. Esimerkiksi koulujen iltapäiväryhmät tai kunnallinen uimakoulutoiminta ovat kunnalle ja avoimelle asiakaskunnalle urheiluseuran myymiä hyvinvointipalveluita. Hankkeen koordinoimassa kehittämisohjelmassa on mukana kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotalouden yhdistyksiä ympäri maata. Hankkeessa mukana olevat toimijat kehittivät uudenlaisia tuotteita ja malleja hyvinvointipalvelujen järjestämiseksi yhteistyössä kuntien ja työnantajien kanssa. Hankkeessa on ollut mukana kaksi lajiliittoa ja kolme liikunnan aluejärjestöä ja niiden kautta 69 urheiluseuraa. (Taneli Tiilikainen, SLU)

7. Ehdotuksia yhdenvertaisten harrastamisen mahdollisuuksien edistämiseksi

Yhteinen tavoite: Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen liikuntaharrastukseen.

Paikkakunnan elinvoimaisten urheiluseurojen tukeminen ja järjestöjen välinen yhteistyö ovat perusta kohtuuhintaisen harrastustoiminnan kehittymiselle. Mahdollisimman laaja ja hyvä valikoima liikuntamahdollisuuksia on edellytys sille, että jokaiselle lapselle löytyy häntä itseään innostava ja saavutettavissa oleva harrastus.

7.1. Perheille aiheutuvat kustannukset pidettävä kohtuullisina

Perheiden liikuntaan ja urheiluun käytettävissä olevat taloudelliset resurssit ja muut harrastamista ohjaavat valinnat ovat erilaisia. Erot perheiden välillä voivat olla hyvinkin suuria.

Kustannusten kohtuullisuus on arvioitava monesti tapauskohtaisesti. Myös perhe itse voi vaikuttaa harrastamiseen liittyviin valintoihin ja sitä kautta harrastamisen kustannuksiin.

Seuran näkökulmasta kustannuksien kohtuullisuutta tarkasteltaessa on huomioitava sekä

se osa kustannuksista, joka aiheutuu kiinteistä kuluista (esim. tilavuokrat, kilpailutoimintaan liittyvät maksut) ja se osa mikä aiheutuu itse toiminnan järjestämisestä (esim. ohjaajien palkkiot, leiritys). ”Raamit” seuran ja sen ryhmien toiminnalle tulevat kunnasta ja kilpailutoimintaan liittyvässä toiminnassa myös lajiliitosta.

Seuroihin kohdistuvat kustannukset pitää selvittää laji- ja kuntakohtaisesti. Selvityksen pohjalta tulee tehdä suunnitelma, miten seurat voivat järjestää toimintaa mahdollisimman kustannustehokkaasti.

7.2. Seurojen toiminnan suunnittelu ja yhteistyö avainasemassa

- **Kustannusvaikutukset kiinteäksi osaksi toiminnan suunnittelua**
- **Mahdollisimman edullisen harrastustoiminnan tarjoaminen**
- **Eniten taloudellista tukea tarvitseville erityistoimenpiteitä**
- **Seurojen yhteistyöllä enemmän toimintaa ja edullisemmin**

Urheiluseurat voivat omalla toiminnallaan – suunnittelullaan ja päätöksillään – edistää yhdenvertaisia harrastamisen mahdollisuuksia. Tavoitteen toteutuminen edellyttää urheiluseuroilta tarjonnan laajentamista ja toiminnan tuomista lähelle perheiden asuinympäristöjä.

Huomioitava on, että seuratoimintaan kohdistuu useita ulkopuolelta tulevia kustannusvaikutuksia. Hyvästä tahdosta ja kustannukset huomioivasta päätöksenteosta huolimatta liian monella urheiluseuralla on paine nostaa harrastusmaksuja.

Kustannusvaikutukset kiinteäksi osaksi seuran toiminnan suunnittelua

Toiminnan järjestäminen mahdollisimman monelle kohtuullisin kustannuksin edellyttää sitä, että kustannusvaikutusten huomiointi on kiinteä osa seuran ja sen ryhmien toiminnan suunnittelua.

Kustannuksia voidaan alentaa esimerkiksi vapaaehtoistoimintaa kehittämällä (mm. harrastajien ja heidän vanhempiansa osallistaminen toimintaan sekä talkootyö).

Seuroissa on arvioitava milloin harjoittelussa tarvitaan viralliset mitat täyttäviä harjoitustiloja ja milloin voidaan hyödyntää muita olosuhteita. Edullisten tilojen käyttäminen alentaa kustannuksia (esim. koulujen tilat).

Uusien tilojen kartoittaminen ja valtaaminen urheilun harrastamista varten tuo helpotusta sekä tilahaasteisiin että kustannuksiin. Esimerkiksi monet liikunnan sopivat päiväkotien tilat ja lähiliikuntapaikat eivät ole tällä hetkellä harras-

tustoiminnan käytössä.

Harjoitus- ja kilpailutapahtumiin liittyvän matkustamisen suunnittelulla voidaan alentaa kustannuksia. Kimpapakyydit tai yhdessä julkisilla liikennevälineillä kulkeminen ovat hyviä esimerkkejä tällaisesta toiminnasta. Suurin vaikutus on sillä, että harjoituspaikat ovat lähellä harrastajia ja kilpailut lähialueella.

Monessa seurassa on jo käytössä välineiden ja varusteiden kierrättäminen tai lainaaminen harrastajille. Myös harrastusvälineiden yhteishankinnat voivat tuoda säästöjä (esim. sopimukset paikallisten urheiluliikkeiden kanssa).

Mahdollisimman edullisen harrastustoiminnan tarjoaminen

Matalan kynnyksen toimintavaihtoehtoja tulee olla tarjolla kaikille lapsille ja nuorille. Monella seuralla on osaamista ja resursseja toiminnan järjestämiseen. Seurojen tueksi tarvitaan yhteistyömalleja kunnan kanssa ja yhteistyötä seurojen kesken.

Toiminnan järjestäminen heti koulupäivän jälkeen ja koulun tiloissa tuo seuralle kustannussäästöjä – varsinkin, jos toimintaa järjestetään yhteistyössä koulun kanssa. Tällöin edullisuuden lisäksi toteutuu myös muita matalan kynnyksen toiminnan periaatteita (esim. toimintaa järjestetään lähellä perheiden asuinalueita).

Eniten taloudellista tukea tarvitseville erityistoimenpiteitä

Perheille, joilla on maksuvaikeuksia, voidaan seuroissa tarjota mahdollisuus osamaksuihin tai joustaviin maksuaikoihin. Seura voi tarjota myös sisaralennuksia ja alennettuja maksuja perheille, joissa on esimerkiksi työttömyyttä.

Myös seuran edullisesti tai maksutta lainaamat välineet ja varusteet edistävät vähävaraisten perheiden lasten harrastamisen mahdollisuuksia.

Yhteistyösopimuksista, lahjoituksista ja talkootyöstä saatava hyöty voidaan ohjata vähävaraisten lasten ja nuorten harrastamisen tukemiseen. Moni seura on perustanut tarkoitusta varten rahastoja tai tukisäätiöitä.

Seurojen tulee saada apua sekä suoran että välillisen taloudellisen tuen jakamiseen liittyvissä asioissa.

Urheiluseurojen yhteistyöllä enemmän toimintaa ja edullisemmin

Seurojen yhteiset harjoitusryhmät, kerhot tai matalan kynnyksen ryhmät, joissa ohjaajia kierrätetään lisäävät harrastusmahdollisuuksia ja alentavat kuluja. Seurojen yhteisellä paikallisella sopimisella harrastamista voidaan myös rytmittää vuosi- ja viikkotasolla, jotta ei synny useampaa urheilulajia harrastavan kannalta päällekkäistä, samaan aikaan järjestettävää ja ”laskutettavaa” toimintaa.

Seurat voivat tehdä yhteisiä välinhankintoja tai organisoida välineiden lainausta ja kierrätystä. Erityisvälineet kannattaa hankkia yhteistyössä useamman seuran kesken. Kunnan liikuntatoimi voi myös olla mukana yhteishankinnoissa.

Urheiluseuran hallinnon järjestäminen on yksi työaikaa vievä ja kustannuksia aiheuttava toiminto seuroissa. Hallinnon työmäärää ja kuluja voitaisiin vähentää yhteistyöllä mm. siten, että kunnan ”pääseura” vastaa usean seuran hallinnosta tai kunnan liikuntatoimi tukee seuroja hallintotehtävissä.

Seurojen yhdessä tekemä yhteistyö kunnan eri hallintokuntien kanssa voi tarjota seuroille mahdollisuuden uusia mahdollisuuksia ja resursseja.

7.3. Kuntien päätökset heijastuvat suoraan kustannuksiin

- **Seurojen toiminnan ja toimintaedellytysten tukeminen**
- **Kuntien tuella lisää harrastusmahdollisuuksia ja omaehtoisia harjoittelumahdollisuuksia**
- **Vähän liikkuvien tunnistaminen ja liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen**
- **Ehkäisevän toimeentulotuen kehittäminen**

Liikuntalain mukaan kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. Liikunta on kunnallinen peruspalvelu, jonka tavoitteena on edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä, fyysistä aktiivisuutta, liikunnanharrastusta sekä vahvistaa liikunnan kansalaistoiminnan elinvoimaisuutta paikallistasolla.

Seurojen toiminnan ja toimintaedellytysten tukeminen

Kuntien seuroille tarjoota tukimuotoja tulee laajentaa ja kriteereitä tarkistaa siten, että ne vaikuttavat harrastajille aiheutuviin maksuihin. Toiminta-avustusta tulee kohdentaa kaikille avoimen, maksuttoman tai edullisen matalan kynnyksen toiminnan järjestämiseen.

Liikuntatilojen maksuttomuus alle 18-vuotiaiden harrastustoiminnan osalta on edellytys sille, että seurat voivat pienentää harrastusmaksuaan. Kunnissa tulee olla selkeä vuorojakopolitiikka, joka tukee kustannustehokkaan toiminnan järjestämistä (mm. lasten toiminta lähellä, harrastamiseen soveltuvat tilat tehokkaassa käytössä). Kuntien liikuntatoimen ja urheiluseurojen tulee yhdessä aktiivisesti etsiä ja järjestää uusia tiloja liikunnan harrastamisen käyttöön. Moni tila tai paikka soveltuu sellaisen toiminnan järjestämiseen, jossa lajien toiminta- tai kilpailusäännöt eivät ohjaa toimintaa.

Koulu ympäristöineen luo liikkumisen ja harrastamisen mahdollisuuksia

Suomalaisen perusopetuksen maksuttomuus takaa yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille lapsille ja nuorille. Koulut ovat parhaimmillaan myös monipuolisen harrastustoiminnan keskuksia.

Kuntien järjestämään aamu- ja iltapäivätoimintaan tarvitaan enemmän liikettä. Aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa merkittävän mahdollisuuden päivittäisen liikunnan ja liikunnan harrastamisen lisäämiseen 1–2 -luokkien ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla. Perusopetuksen uudet aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet (2011) ja käytännön toiminnan kehittämiseksi tuotetut laatuksiteerit ovat vahvistaneet toimintaa ja tarjoavat hyvän mahdollisuuden liikunnan lisäämiseen.

Koulujen työsuunnitelmiin kirjattu kerhotoiminta on maksutonta. Tämä tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden myös urheiluseuroille maksuttoman liikuntakerhotoiminnan järjestämiseen yhteistyössä koulun kanssa. Koulujen ja seurojen yhteistoimintaan tulee kehittää kuntatasolla käytäntöjä, joilla seurojen omaa matalan kynnyksen toimintaa voidaan tukea mm. tarjoamalla

liikuntatiloja ja -välineitä seurojen käyttöön.

Kunnilla ja kouluilla on mahdollisuus edistää lasten ja nuorten omaehtoista liikkumista ja harjoittelua kouluajan ulkopuolella. Koulun liikuntatilojen ja pihojen sekä välineiden tarjoamiseen perheiden ja järjestöjen käyttöön tulee etsiä ratkaisuja.

Vähän liikkuvien tunnistaminen ja liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen

Liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen vähän liikkuville on varhaiskasvatuksen ja koulun tehtävä. Koulun tulee keskittyä ennen kaikkea niihin lapsiin ja nuoriin, jotka eivät ole mukana ohjatuissa harrastuksissa (mm. vähän liikkuvat, liikunnasta syrjäytymisvaarassa olevat, erityistä tukea tarvitsevat). Koulun kautta voidaan tunnistaa myös ne lapset, jotka jäävät perheen taloudellisten tilanteen takia harrastusten ulkopuolelle.

Vähän liikkuvien ja sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien tunnistamisessa on kouluterveyden huollolla tärkeä merkitys. Kouluterveydenhoitajat tarvitsevat työstä tueksi työkaluja ja tietoa paikkakunnan harrastusmahdollisuuksista, jotta he pystyvät ohjaamaan tuettavia lapsia perheineen liikunnan pariin. Myös koulun oppilashuoltoryhmän pitäisi ottaa harrastustoiminnan tukeminen yhdeksi työkalukseen.

Ehkäisevän toimeentulotuen korvaussummien määräytymisessä tulee käyttää harkintaa

Yksilöiden suora harrastustoiminnan taloudellinen tukeminen toimeentulotuen avulla on monesti välttämätöntä niiden perheiden kohdalla, joiden taloudellinen tilanne on erityisen huono. Monessa kunnassa tämä ehkäisevän toimeentulotuen määrä on rajattu johonkin tiettyyn korvaussummaan. Yhdenvertaisten mahdollisuuksien luomisen edellytyksenä on mahdollisuus myös ”raja-arvoa” suurempaan tukeen, jos harrastustoiminnan kulut sitä edellyttävät. Harrastusmaksujen lisäksi tukea voidaan myöntää myös harrastusvälineiden hankintaan.

7.4. Urheilujärjestöt voivat yhdessä vaikuttaa kustannuksiin

- **Yhteiset linjaukset ja yhteinen toimintakulttuuri toiminnan lähtökohdaksi**
- **Kustannusvaikutukset tulee ottaa huomioon kilpailu- ja harjoitus-toiminnassa**
- **Matalan kynnyksen toimintamallien ja taloudellisen tuen kehittäminen paikallistason toiminnan tueksi**

Valtakunnalliset toimijat, lajiliitot ja muut urheilujärjestöt, voivat vaikuttaa merkittävästi kustannusten tasoon myös paikallistasolla. Lajiliittojen ja muiden urheilujärjestöjen toimintasäännöillä ja -malleilla sekä suosituksilla ja linjauksilla on lähes aina joko suora tai ainakin välillinen vaikutus harrastamisen kustannuksiin. Nykyinen urheilujärjestöjen toimintakulttuuri ei tue parhaalla mahdollisella tavalla paikallistason toimintaa.

Yhteiset linjaukset ja yhteinen toimintakulttuuri toiminnan lähtökohdaksi

Lajiliittojen ja muiden urheilujärjestöjen tulee kyetä jatkossa määrittelemään enemmän yhteisiä tavoitteita ja tiivistää otettaan yhteisten toimintamallien ja -tapojen löytämiseksi. Yhteisen strategisen näyn, toimintasuunnittelun ja toimenpiteiden avulla päästään kaikkia toimijoita hyödyttäviin, entistä vaikuttavampiin, tuloksiin.

Yhdessä tekeminen on kilpailuetu. Lasten ja nuorten urheilussa tämä edellyttää sopimista yhteisistä sisällöistä ja pelisäännöistä. On sovittava myös yhteisestä päätöksenteko- ja seurantajärjestelmästä sekä yhteisen toiminnan resursoinnista. Yhtenä oleellisena tekijänä yhteisissä linjauksissa tulee olla harrastamisen kustannusnäkökulma.

Lasten urheiluun tulee luoda yhteisen tekemisen toimintakulttuuri, ns. suomalainen malli. Suomalaisen mallin tavoitteena on, että kaikki malliin sitoutuneet toimijat ponnistelevat yhteisten strategisten tavoitteiden toteuttamiseksi

yhdessä sovitulla tavalla. Laadukkaasti toteutettu lasten urheilu mahdollistaa sekä huippu-urheilijan uran että koko elämänsäajan kestävän liikunnallisen elämäntavan. Lapsuusvaiheen laadukas urheilu on oltava kaikkien lasten saavutettavissa.

Kustannusvaikutukset tulee ottaa huomioon kilpailu- ja harjoitustoiminnassa

Urheilujärjestöillä ja lajiliitoilla on mahdollisuus vaikuttaa päätöksenteolla ja suunnittelullaan jäsenseurojensa toimintaan ja sitä kautta myös suoraan harrastajille aiheutuviin kustannuksiin.

Urheilijan nostaminen keskiöön sekä harjoittelu- että kilpailutoimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa on kustannusnäkökulmasta hyvä suunta.

Lajiliittojen ja muiden valtakunnallisten urheilujärjestöjen yhteiset ohjeet harjoitusmääristä ja harjoittelun sisällöistä ovat keinoja vaikuttaa kustannuksiin. Joillakin lajiliitoilla on myös suosituksia valmennusryhmä- tai valmentajamaksuista. Kilpailu- ja harjoitustoiminnan kustannusten huomioiminen vaatii mm. lisenssi- ja vakuutusmaksujen, välinevaatimusten, kilpailusääntöjen, kilpailu- ja sarjajärjestelmien ja leiritysjärjestelmien kriittistä tarkastelua. Erityisesti kilpailu- ja sarjajärjestelmillä voidaan vaikuttaa merkittävästi toiminnasta aiheutuviin kustannuksiin. Esim. kilpailutapahtumien määrillä, kilpailumatkojen pituuksilla, kilpailutapahtumien kestoilla ja siihen oleellisesti liittyvillä majoitustarpeilla sekä tuomari- ja toimitsijapalkkioilla voidaan saada aikaan merkittäviä kustannusvaikutuksia.

Matalan kynnyksen toimintamallien ja taloudellisen tuen kehittäminen paikallistason toiminnan tueksi

Suomalaisen urheilun kannalta on tärkeää, että mahdollisimman moni lapsi innostuu urheilusta ja mahdollisimman monelle lapselle syntyy edellytykset kasvaa hyväksi urheilijaksi. Lasten urheilun pitää mahdollistaa lapselle innostus urheiluun, monipuoliset liikuntataidot, hyvä fyysinen harjoitettavuus ja urheilulliset elämäntavat. Jokaisessa lajissa tulee olla tarjolla myös laadukkaita edullisen harrastamisen mahdollisuuksia (kuten lajikokeilut ja kerhotoiminta).

Lajiliittojen ja urheilujärjestöjen tulee innovoida, mallintaa ja viedä kentälle edullisen harrastamisen vaihtoehtoja. Järjestöjen yhteistyöllä ja vuorovaikutuksella voidaan saada vaikuttavampaa matalan kynnyksen toimintaa paikallistasolle.

Lasten ja nuorten urheilemisen taloudelliseen tukemiseen löytyy suoria ja välillisiä keinoja mm. rahastojen/tukisäätiöiden ja välinevuokrauksen/-kierrätyksen kautta. Jokaisen lajin tulee ratkaista keinot oman lajin lähtökohdat huomioiden. Tavoitteellisesti urheilevien vähävaraisten lasten ja nuorten harrastamisen tukeminen erilaisten tukien ja rahastojen kautta on tärkeää. Tätä varten tulee luoda erilaisia valtakunnallisia, paikallisia ja seurakohtaisiakin tukimahdollisuuksia. Tieto tukimahdollisuuksista tulee saavuttaa kaikki tukea tarvitsevat ja tuettavien tunnistamiseen tulee luoda kriteerit ja mallit, jotta tuki ohjautuu oikeille yksilöille.

7.5. Liikunnan asemaa vahvistettava

- **Liikunnan aseman vahvistaminen kuntien peruspalveluna**
- **Kuntien liikunnan valtionosuuden lisääminen**
- **Lähiliikuntapaikat liikuntapaikkarakentamisen painopisteeksi**
- **Seuratuki harrastusmahdollisuuksien lisääjänä**

Paikallisten ratkaisujen ja valtakunnallisten urheilujärjestöjen toimien tueksi tarvitaan muita valtakunnallisia ja koko yhteiskunnan rakennettaviksi ratkaisuja.

Liikunnan aseman vahvistaminen kuntien peruspalveluna

Liikunta on peruspalvelu, joka kuuluu kuntien tehtäviin. Suomen perustuslain mukaan liikunta luetaan sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Kysymys ei kuitenkaan ole subjektiivisista perusoikeuksista, vaan pikemminkin on kysymys julkisen vallan veloitteesta luoda edellytyksiä liikunnalle. Kunnat, jotka ovat lähimpänä kansalaisia toimiva hallinnon taso, vastaavat palvelujen

toteuttamisesta. Valtio myöntää kunnille valtionosuutta toimintaan sekä avustuksia liikuntapaikkarakentamiseen ja erilaisiin kehittämishankkeisiin. Liikunnan asemaa peruspalveluna tulisi vahvistaa.

Kuntien liikunnan valtionosuuden lisääminen

Valtion ja kuntien toimintaa ohjaa liikuntalaki, jota ollaan parhaillaan uudistamisessa. Lain uudistaminen tarjoaa mahdollisuuden korostaa harrastusmahdollisuuksien tasavertaisia mahdollisuuksia. Valtion kunnille osoittama tuki liikunnan toteuttamiseen on hyvin pieni osa kuntien liikuntabudjetista, mutta sillä on kuitenkin tärkeä ohjaava merkitys.

Kuntien liikunnan valtionosuutta tulisivatkin lisätä ja kohdentaa yhdenvertaisten liikunnan harrastusmahdollisuuksien toteuttamiseen kunnissa.

Riittävät liikuntapaikat lähietäisyydellä

Kustannustehokasta harrastustoimintaa voidaan edistää rakentamalla liikuntapaikkoja lähelle asukkaita.

Keskeisintä olisi lähiliikuntapaikkojen, etenkin lähipuistojen sekä päiväkotien ja koulujen pihojen, rakentaminen. Lähiliikuntapaikkojen rakentamisen edistämiseksi tarvitaan useamman vuoden tehostettu tuki kunnille niiden toteuttamiseen.

Seuratuki harrastusmahdollisuuksien lisääjänä

Seuratoiminnan kehittämistuella voidaan tukea taloudellisesti yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien kehittämistä paikallistasolla. Avustusmuodon suunnittelussa tärkeää on pitkän tähtäimen suunnittelu ja yhteistyö urheilujärjestöjen kanssa. Lisäksi on sovittava yhteisestä vaikuttavuuden arvioinnista ja seurannasta.

Urheilujärjestöjen yhteisten linjausten sekä osaamisen ja resurssien hyödyntäminen seurojen kehittämistoimien tukena on tärkeää toiminnan vaikuttavuuden ja jatkuvuuden kannalta.

Lähteet

- SLU-yhteisön yhteinen valinta, seuratoiminnan laadun kehittäminen. 2012. Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry:n kevätkokous 12.6.2012 Esityslistan liite 3.
- Helsingin kaupunki. 2009. Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009-12. Tiivistelmä.
- Helsingin kaupunki. 2012. Toimeentulotuen myöntämisen perusteet 2012. Sosiaalivirasto.
- Helsingin Uutiset 5.9.2012
- Huhtilainen, U. & Makkonen, A. 2011. Oppilashuolto ja kerhotoiminta. Rajala R. (toim.) 2011. Kerhot hyrräämään – näkökulmia ja malleja koulun kerhotoiminnan vakiinnuttamiseen. Opetushallitus oppaat ja käsikirjat 2011:11. Helsinki: Opetushallitus
- Häikiö, L. 2009. Kerhotoiminnan merkitys lapsen ja nuoren hyvinvointiin. Kenttälä M. ja Kesler M. (toim.) 2009. Kerhotoiminta – osa kehittyvää ja hyvinvoivaa koulua. Helsinki: Kerhokeskus – koulutyön tuki ry
- Ikävalko, J. 2012. Liikuntapaikkojen käyttövuorojen jako. Espoon käytännöt, tavoitteet ja haasteet. (Luento) SLU:n Olosuhdeseminaari – teemana liikuntapaikkojen käyttöpolitiikka 9.10.2012
- Jaakkola, L. 2012. Lappeenrannasta löytyi tilausta vammaissulkapallolle. Vammaisurheilu- & liikunta 2/12.
- Kilpeläinen, P. & Tikkanen. 2011. 17. Kerhotoiminnan käytänteitä rakennemuutoksen keskellä. Rajala R. (toim.) 2011. Kerhot hyrräämään – näkökulmia ja malleja koulun kerhotoiminnan vakiinnuttamiseen. Opetushallitus oppaat ja käsikirjat 2011:11. Helsinki: Opetushallitus
- Korpelainen, L. & Uutto-Rajakallio. 2012. Ässien Juniorituen avustuksilla on kova tarve. www.yle.fi Luettu: 21.11.2012.
- Lehtonen, K. 2012. Selvitys lajiliittojen lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun kehittämissankkeista 2000-2001. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 260. LIKES-tutkimuskeskus.
- Liikuntatutkimus 2009-2010. Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisusarja 7/2010.
- Maijala, H-M & Fagerlund, E. 2012. Monikulttuurisen liikunnan hyviä käytäntöjä Suomessa ja Norjassa. Jyväskylä: Likes.
- Martinmäki, K. 2010. Hyvinvointia liikkeellä. LIKE -hanke loppuraportti.
- Mäenpää, P. 2012. Lajiurheilijat ja -liikkujat. Yhteen vetoa strategiatyöskentelystä. SLU, Nuori Suomi ja Kuntoliikuntaliitto.
- Nabb, I. 12. Monikulttuurisuus koulun kerhotoiminnassa. Rajala R. (toim.) 2011. Kerhot hyrräämään – näkökulmia ja malleja koulun kerhotoiminnan vakiinnuttamiseen. Opetushallitus oppaat ja käsikirjat 2011:11. Helsinki: Opetushallitus
- Nuori Suomi. 2010. Haasteena liikkumattomat lapset ja nuoret.
- Nuori Suomi, Suomen Kuntoliikuntaliitto & SLU. 2012. Urheiluseurojen ideoilla harrastuksiin helpotuksia. Lehdistötiedote 21.5.2012.

- Nuori Suomi. 2012. Liikkuva koulu – haastattelujen kooste. Erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ja taloudellinen tasa-arvo.
- Nuori Suomi/SLU. 2012. Seurat 2010-luvulla. Ajatuksia seurojen kehittymisestä ja kehittämisestä. (toim.) Mäenpää, P. & Korkatti, S. Helsinki: Sporttipano Oy
- Nuori Suomi/Valo. 2013. Ideaopas matalan kynnyksen liikuntakerhotoimintaan.
- Opetushallitus. 2011. Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2011. Määräykset ja ohjeet 2011:1. Helsinki: Opetushallitus
- Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus
- Rajala K. 2010. Vähän liikkuvien ja liikunnasta syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten aktivointi – raportti hanketoiminnasta. Likes-tutkimuskeskus ja Nuori Suomi ry.
- Rajala R. (toim.) 2011. Kerhot hyrräämään – näkökulmia ja malleja koulun kerhotoiminnan vakiinnuttamiseen. Opetushallitus oppaat ja käsikirjat 2011:11. Helsinki: Opetushallitus
- Riksidrottsförbund. 2009. Riksidrottsförbundets Kostnadsundersökning. Genomförd av CMA Research AB.
- Ruokonen, R. 2012. Koulupiha liikuntapaikkana – ajattomasti. Lothander, L., Sairessalo, L. & Högström, H. (toim.) Euroopan rakennus perintöpäivät 2012. Liikuttavat ympäristöt. Vantaa: Multiprint Oy
- Siira, T. & Miettinen, P. 2011. Hyrrä. Hyvinvointia yhdessä liikunnasta 1.3.2009-31.10.2011. Loppuraportti. Kuusamo: Kuusamon kaupunki
- SLU. 2012. Seuratoiminnan laadun kehittäminen – visio.
- SLU. 2011. Heikkinen, Kahakorpi, Anttila (toim.) Seurajohtajan käsikirja – Päätä Oikein. Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry
- SLU. 2/2011. Beurling, J.(toim.) Reilun pelin käsikirja – Kohti eettisempää liikuntaa ja urheilua. Helsinki: Suomen liikunta ja Urheilu SLU ry
- SLU. 2010. Liikuntatutkimus 2009-2010. Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisusarja 7/2010.
- Suomi, K., Sjöholm, K., Matilainen, P., Glan, V., Nuutinen, L., Myllylä, S., Pavelka, B., Vettenranta, J., Vehkakoski, K. & Lee, A. 2012. Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo. Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998-2009. Jyväskylä: Kopijyvä Oy
- Vaasan kaupunki. 2010. Vaasa – Suomen luonnollisin liikuntakaupunki. Liikuntapoliittinen ohjelma 2011-2020. Vaasan kaupungin vapaa-aikalautakunta.

Haastattelut / asiantuntijälähteet

- Kirsi Rätty, Liikkuva koulu -ohjelma
- Suvi Lappalainen, Lahden kaupunki
- Pasi Pihlavisto, Porin kaupunki
- Tytti Soini, Helsingin kaupunki
- Kari Sjöholm, Suomen Kuntaliitto
- Mikko Viitanen, Salon Vilpas Koripallo
- Johanna Heikkinen, Salibandy Club Classic
- Ari Sarismala, Tampereen Pyörä-Pojat
- Hannele Kitunen, Olarin Voimistelijat
- Tiina Paasikunnas, Oulunkylän Kiekkokerho
- Sari Rautio, HPK-Juniorijääkiekko
- Kirsi Karjanlahti, Siilinjärven Pesis
- Risto Vehmas, Porin Pyrintö
- Hanna Kanasuo, Lentopalloliitto
- Kai Lindqvist, Melonta- ja soutuiliitto
- Maiju Kokkonen, Taitoluisteliitto
- Kimmo Oikarinen, Jääkiekkoliitto
- Rainer Anttila, SLU
- Taneli Tiilikainen, SLU
- Eeva Sunnari, Nuori Suomi
- Eija Alaja, Nuori Suomi
- Pasi Mäenpää, Nuori Suomi
- Päivi Häikiö, Nuori Suomi
- Reijo Ruokonen, Nuori Suomi

Verkkolähteet

- Finnlex – Valtion säädöstietopankki <http://www.finlex.fi/fi/> (12.9.2012)
 - Liikuntalaki 18.12.98/1054
 - Laki perusopetuksesta 48f

www.imatra.fi

www.kolmaslahde.fi

www.kuusamo.fi

www.lohja.fi

www.mll-lahti.fi

www.nuorisuomi.fi/pelisaannot

www oulu.fi

www.polvijarvi.fi

www.seuratuki.fi

www.siilinjarvi.fi

www.tampere.fi

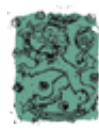
tueurheilijaa.fi

www.vaasa.fi

www.valineet.fi

www.tyohonkutsu.fi

NUORI
SUOMI

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö